

 laisvokai
lietuviams

6

1971 BIRŽELIS

KĄ REIŠKIA BŪTI GALVA? Juozas Vaišnys, S. J.	183
AR MŪSŲ MORALĖ KYLA, AR SMUNKA? Gediminas Šlikas	184
MALDOS APAŠTALAVIMAS S. Gaidelis, S. J.	188
KO SIEKIA KOMUNIZMAS? Pranas Alšėnas	190
EILĖRAŠČIAI Zita Kaulienė, Dana Deksnytė-Kybartienė, B. Žilvitytė-Vaitienė, Gediminas Šlikas	192
ATIDARYKITE SAVO KALĖJIMŲ DURIS! Juozas Prunskis	196
FOTOGRAFAVIMO MENAS Algimantas Kezys, S. J.	200
KAIP GALVOJA JAUNIMAS? Juozas Vaišnys, S. J.	201
ANTRAJAM JAUNIMO KONGRESUI RUOŠIANTIS Vytas Maciūnas	205
GYVENIMO FAKTŲ MOZAIKA (II) Juozas Prunskis	206
TĖVYNĖJE Danutė Bindokienė	207
VIS DĖLTO: KAIP DANGUJE, TAIP IR ŽEMĖJE A. Salys	209
KAS MŪSŲ SPAUDOJE GIRTINA IR KAS PEIKTINA Birutė K.	213

Visos šio numerio fotografijos — Algirdo Grigaičio, išskiriant V. Kauliaus, S. J., nuotrauką 216 psl. Užsklandos: 192 psl. — Jūratės Eidukaitės, 214 psl. — Algirdo Grigaičio. Viršelis ir skyrių vinjetės — Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

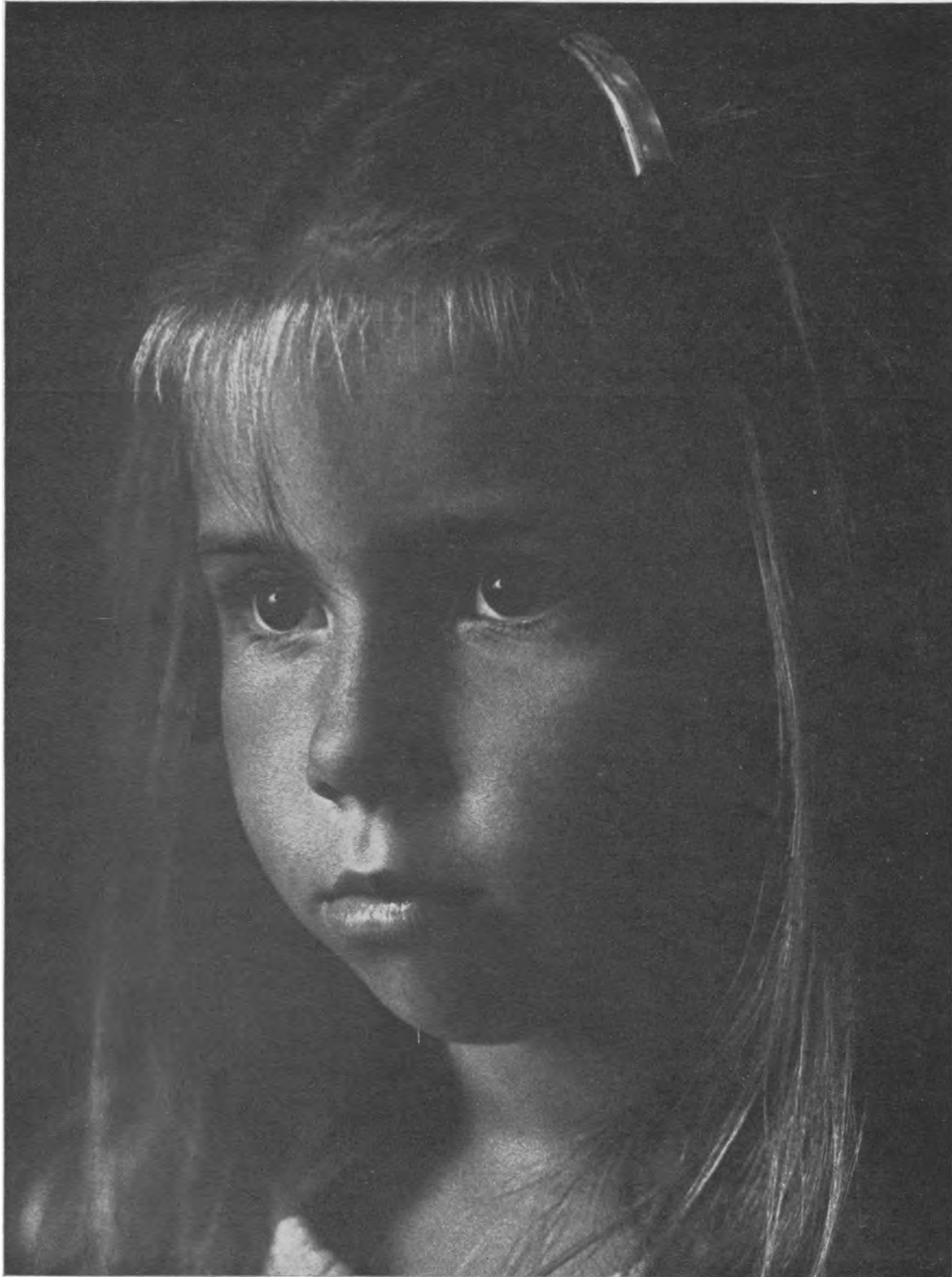
Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Virgilijus Kaulius, S. J., Algimantas Kezys, S. J., Marija Smilgaitė, Nijolė Užubalienė.
Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Dana Kurauskienė.
Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260.
Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1971 / BIRŽELIS - JUNE / VOLUME XXII, NO. 6

GRAŽIAUSIAS MĖNESIS LIETUVOJE BUVO BIRŽELIS:
AUKŠTAI PAKILUS SAULEI IR SUŠILDŽIUS GAMTĄ,
ŽALIAVO PIEVOS, OŠĖ MIŠKAI, ŽYDĖJO SODAI.
BET ATĖJO TIE BAISIEJI OKUPACIJOS METAI,
IR BIRŽELIS MUMS TAPO DIDŽIAUSIO SKAUSMO MĖNESIU.
LYG VANAGAS, IŠ KAŽKUR TRENKĖS Į PAUKŠČIŲ LIZDĄ,
VIENUS SUDRASKĖ, KITUS IŠSKLAIDĖ PO PASAULĮ.
TŪKSTANČIAI ŽUVO SIBIRE, MIŠKUOSE IR KALĖJIMUOSE.
KITI DAR IR DABAR TEBEKENČIA TOLI NUO TĖVYNĖS.
BET IR TEN LIKUSIEMS BIRŽELIS JAU NE TOKS GRAŽUS.
VISI NEKANTRIAI ŽVALGOSI IR LAUKIA,
KADA VISAGALIS IŠKLAUSYS MŪSŲ MALDOS PRAŠYMĄ:
“KAIP GRĮŽTANČIUS NAMO PAUKŠČIUS,
PARVESKI, VIEŠPATIE, IR MUS Į ŽEMĘ MŪS TĖVŲ
TEŽYDI VĖLIAI LIETUVA, KAIP TAVO SLĖNIŲ LELIJA,
TEBŪNA VĖL NAMUOS RAMU”.
TEGRĮŽTA MUMS BIRŽELIO GROŽIS SU GĖLĖMIS IR SAULE.
TEGRĮŽTA VISI, KAIP PAUKŠČIAI, Į SAVO LIZDĄ.

Algirdas Grigaitis

Daiva

KĄ REIŠKIA BŪTI GALVA?

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Jau nuo seno sakoma, kad tėvas yra šeimos galva, o motina — širdis. Kadangi širdis daugiau surišta su jausmais, ji žmogui daro didesnę įspūdį, yra artimesnė, prieinamesnė. Gal ypač dėl to ir motinos diena yra daug populiarnesnė, negu tėvo diena. Žinoma, yra ir kitų priežasčių. Motinos diena yra pradėta švęsti daug anksčiau, negu tėvo. Motinos diena pirmą kartą buvo atšvęsta 1908 m. Filadelfijoje. Netrukus ji paplito po visą Ameriką ir po visą kultūringą pasaulį. Tėvo diena buvo pradėta švęsti žymiai vėliau. Jos iniciatorė buvo moteris J. Bruce Dodd. Ji gyveno Spokane mieste, Washingtono valstybėje. Maždaug prieš 45 metus, jai sėdint motinos dieną bažnyčioje, kilo mintis pagerbti ir tėvą. Dar jai esant visai mažai, mirė motina. Šeimoje buvo šeši vaikai. Tėvas tikrai tėviškai jais rūpinosi ir gerai išauklėjo. Tad ji kreipėsi į savo bažnytinę vyresnybę, kad būtų pasirūpinta pagerbti tėvą. Pamažu ši tėvo diena pradėjo plisti, bet žinomesne ji tapo tik dar labai neseniai.

Amerikoje tėvo diena yra švenčiama trečiąją birželio mėnesio sekmadienį, bet kai kur kitose šalyse ji yra švenčiama pirmąją sekmadienį. Kad ji dar nėra taip išpopuliarėjusi kaip motinos diena, yra ir įvairių psichologinių priežasčių. Motina, būdama fiziškai silpnesnė ir turėdama daugiau kentėti bei vargti, gimdydama ir augindama vaikus, sukelia žmonijoje daugiau simpatijų, daugiau užuojautos. Motina paprastai yra jautresnė, jos meilė švelnesnė, todėl jos vardas yra apgaubtas lyg kokia mistika, poezija. Rašytojai ir poetai daug dau-

giau rašo apie motiną, negu apie tėvą. Bet, be abejo, niekas tuo nenori sumažinti tėvo nuopelnų. Ir tėvas daug vargsta dėl vaikų, bet kitokią vargą. Ir tėvas myli savo vaikus, bet kitokia meile. Ir vaikai jį gerbia ir myli, bet kitaip, negu motiną. Negalima sakyti, kad toji pagarba būtų mažesnė, kad meilė būtų šaltesnė. Ne, ji nėra nei mažesnė, nei šaltesnė, bet kitokia. Tėvą vaikas gal labiau pagerbia, ne meilų žodį pasakydamas, ne gėlę padovanodamas, bet jo klausydamas, sekdamas jo pavyzdžiu, stengdamasis visur taip elgtis, kad tėvui būtų garbė turėti tokį sūnų.

Kas nežino, kad tėvas, pelnydamas šeimai duoną, kartais turi labai sunkiai dirbti, labai daug vargti? Ir jis, kaip ir motina, turi daug aukotis, tik jo aukos kartais ne taip pastebimos. Juk tėvas yra šeimos galva, tad kartais jis turi kentėti ir aukotis už visą šeimą arba už bet kurį jos narį. Būti šeimos galva tai nereiškia tik valdyti ir kitiems įsakinėti. Kaip popiežius, būdamas Bažnyčios galva, save vadina Dievo tarnu tarnu, taip ir tėvas — šeimos galva yra visos šeimos tarnas.

Tėvas yra tas paslėptas didvyris, kuris diena iš dienos dirba sunkų darbą, atskirtas nuo šeimos džiaugsmų, nuo vaikų čiaušėjimo. Jis aukojasi, kad jie džiaugtųsi. Jis dirba, kad jie gyventų. Tikėkimės, kad tas kuklus, paslėptas šeimų galvos gyvenimas bus vis labiau suprantas, įvertintas ir bent tėvo dienos proga ištrauktas iš užmaršties ir parodytas žmonai, vaikams, pasauliui.

AR MŪSŲ MORALĖ KYLA, AR SMUNKA?

("Laiškų Lietuviams" konkurse trečiąją premiją laimėjęs straipsnis)

GEDIMINAS ŠLIKAS

Kalbant apie moralę ir jos įtaką visuomenei bei mūsų aplinkai, pirmiausia reikia išsiaiškinti, kas yra moralė. Čia yra būtina bent trumpai prisiminti, kad kiekvieno žmogaus gyvenimą tvarko ir labai dažnai nulemia jo paties papročiai. O papročiai yra socialiniais dėsniais ir iš kartos į kartą perduodamais nerašytais įstatymais pagrįstas vienos kurios nors grupės ar visuomenės gyvenimo būdas. Juridine prasme šis gyvenimo būdas negali būti priverstinis, bet tam tikruose reimuose jis įpareigoja kiekvieno žmogaus laikyseną visuomenėje. Lotynų kilmės žodis *moralė* kaip tik ir atspindi pavienio žmogaus, šeimos, žmonių grupės ar visuomenės gyvenimo dėsnius.

Šie dėsniai daugiau ar mažiau keičiasi laiko atžvilgiu, nes ir pats žmogus keičiasi. Tačiau jų pagrindai keičiasi tik savo forma, o jų turinys, jų esmė pasilieka pastovūs tol, kol yra pastovi šiuos dėsnius sukūrusi visuomenė. Šį teigimą noriu pailiustruoti pavyzdžiu.

Mūsų senosios kartos atstovai katalikai, praeidami pro bažnyčią ir norėdami išreikšti pagarbą Dievo namams, persižegnodavo ar pakeldavo kepurę. Ilgainiui šis paprotys pasikeitė. Daugelis prasilavinusių žmonių, ir toliau likusių ištikimais katalikais, tokį įprotį ėmė laikyti nemoderniu. Šis įsitikinimas brendo tuo metu, kai įvairiausios "revoliucinės" ir "pažangios" idėjos tapo labiau prieinamos išsilavinusiam žmogui, negu paprastam kaimiečiui. Toks išsilavinęs ir tariamai pažangus žmogus, praeidamas pro bažnyčią, dabar jau nebesižegnojo ir nebekėlė kepurės, bet sukalbėjo kokią nors maldele. Kaip matome, pagarba Tvėrėjui ir jo namams liko ta pati, pasikeitė tik tos pagarbos forma.

Bet ką bendra turi tokia smulkmena su morale? Atsakymas nėra sunkus. Kiekvienam aišku, kad gyvenimas susideda iš smulkmenų, bet svarbesnis klausimas yra, kaip šios smulkmenos paveikia žmogų, kaip įtaigoja jo sąmonę, kaip jos veikia mūsų moralę.

Moralė — tai žmogaus gyvenimo veidrodys, kuriame atsispindi jo buitis, papročiai, santykiai su kitais žmonėmis ir aplinka. Štai kodėl, kalbant apie moralės kilmą ar smukimą, kalbame ir apie žmonių kilmą ar smukimą ir apie jų nutolimą nuo visuomenės priimtų gyvenimo dėsnių. Matuoti moralę kokiais nors matais nėra lengva. Kas vienam yra moralu ir priimtina, kitam gali būti visiškai nemoralu. Tačiau žmogus, kuris laikosi savosios visuomenės gyvenimo dėsnių, morale laikys tai, ką morale laiko visuomenė.

Laikydami moralę mūsų gyvenimo veidrodžiu, vėl trumpai grįžkime prie minėto pavyzdžio. Iš to pavyzdžio matėme, kad pagarba Tvėrėjui, kurią reiškė tikintis katalikas, liko tokia pati, tik pasikeitė jos forma. Ši pagarba išliko todėl, kad visuomenė išliko krikščioniška, katalikiška. Jeigu ši visuomenė būtų staiga pakeitusi savo įsitikinimus, savo visiems bendrus gyvenimo dėsnius, tai ir pavieniam asmeniui būtų buvę visiškai vis tiek, ar, praeinant pro bažnyčią, žegnotis, kelti kepurę, sukalbėti malda ar aplamai reikšti kokią nors pagarbą. Tokį savo elgesį, neteikiant bažnyčiai jokios pagarbos, jis tada laikytų visai moraliai ir visiems suprantamu.

Darydami išvadą iš šios trumpos įžangos, galime drąsiai sakyti, kad kiekvienos žmogiškos moralės pagrindu yra pats žmogiškumas, vieno žmogaus meilė kitam, savitarpė pagarba ir savitarpis vienas kito

supratimas. Šiuos dėsnius kaip tik ir sujungė visame pasaulyje išplitusi krikščioniškoji moralė, kuri daugiau negu bet kas kitas prisidėjo prie žmogaus taurinimo, jo dvasinės laisvės klestėjimo ir žmogiškųjų idėjų paskleidimo.

Moralė gali kilti ir smukti drauge su mumis. Ji kyla, kai mes savo gyvenime vadovaujamės žmogiškumo dėsniais, kai mes turime užsibrėžtus tikslus, kai jiems įgyvendinti naudojames kilnėmis idėjomis ir kilniais darbais. Mūsų moralė smunka, kai smunka mūsų pagarba mus supančiam pasauliui, kai mūsų darbai ir įsitikinimai netenka kilnumo, kai užgniaužiamas žmogiškumas, kai pavieniai asmenys, žmonių grupės ar net ir pati visuomenė tampa savanaudiška, netenka meilės artimui, nustoja domėtis gyvenimo prasme.

Toks moralės smukimas gali būti iššauktas iš vidaus, išsigimstant žmogui ar visuomenei, o taip pat iš išorės, kai mūsų gyvenimą užklumpa karas, gamtinės katastrofos, suirutės, perversmai, sukilimai. Tokie įvykiai gali vienu užmoju sunaikinti tuos visus žmogiškuosius įstatymus, kuriais vadovaudamiesi žmonės net šimtmečiais galėjo kilniai ir dorai gyventi.

Kalbėdami apie dorą, nepamirškime prisiminti, jog daugelis žmonių moralę kaip tik ir laiko paprasta dora. Tačiau dora yra tik dalis visos didelės moralės, ir būti dora dar nereiškia būti moraliu visais atžvilgiais. Tačiau nesuklysime pabrėždami, kad dora yra vienas svarbiausių moralės pagrindų.

Ne vienam yra žinomi Napoleono žodžiai: "Žmonės yra auksu penimos kiaulės. Mėtau auksą į visas puses ir darau, ką noriu". Šie pikti, žmogų pažeminantieji žodžiai pabrėžia ne tik ano meto žmonių moralės palaidumą, bet ir vieno žmogaus, šiuo atveju Napoleono, neapykantą kitiems žmonėms. O ten, kur viešpatauja neapykanta, negali būti nei doros, nei moralės. Kalbėdamas apie neapykantą žmogui, prisimenu ir vieno modernaus lenkų karikatūristo nupieštą paveikslėlį: prie didelio pilno lovio stovi dvi kiaulės. Viena didelė, riebiai nauaugusi, ryja, kad net édalas krin-

ta iš snukio. Kita — mažytė, išdžiūvusi, lieša stovi netoli lovio. Jai net nėra vietos prie jo. Po paveikslėlio toks parašas: "Klausyk, nebūk žmogus! Palik ir man šį tą".

Kiek paniekos, kiek neapykantos reikia turėti žmogui, laikant jį net blogesniu už kiaulę. Ir kaip tik čia mes, nors ir nenoromis, turime pripažinti, kad Napoleonas ir lenkų karikatūristas buvo savotiškai teisūs. Juk ir šiandien yra nemaža žmonių, kurie už auksą yra pasiryžę viską padaryti ir kurie niekada nėra linkę kuo nors padėti savo artimui. Tačiau šie žmonės yra tik išimtis. Jiems neegzistuoja moraliniai dėsniai, jiems nėra žmogiškumo įstatymų. Ir kuo daugiau tokių "žmonių", tuo labiau išsigimsta jų pačių, jų aplinkinių ir juos priėmusios visuomenės moralė.

Kalbėdami apie piktavališką panieką žmogui ir jo darbams, negalime pamiršti, kad vien aštriais žodžiais, akis badančiomis pastabomis negalima pakelti moralės. Kiekviena neapykanta iššaukia kitą neapykantą, kiekvienas atstumiantis, paniekinantis žodis iššaukia tokią pat panieką. Moralę bus galima kelti tik tada, kai žmonių santykiai bus paremti pagarba vieni kitiems, kai vieno žmogaus ir jo darbų vertė bus tolygiai nusprendžiama, kaip ir kito.

Čia galima prisiminti seną kiniečių liaudies priežodį: "Visame pasaulyje yra tik du geri žmonės: vienas jau miręs, o kitas dar negimęs". Gal būt, šis priežodis ir turėjo teisingą ir labai gilią prasmę, bet tai buvo labai seniai. Jeigu šiandien pasaulyje nebūtų gerų žmonių, jeigu nebūtų geros valios, tai daugelio žmonių ir net visų tautų gyvenimas būtų nepakeliamas. Kaip dažnai nesavanaudiška pagalba, žmogiškas rūpinimasis kitais, artimo meilė padeda mums išbristi iš vargo, įgyti naujų jėgų kovoje už gyvenimą, skiepyti dorą savyje. Minėtas kiniečių priežodis atstovauja kitą, krikščioniškajai moralei svetimą pasaulį, ir mes jo negalime suprasti. Tik visiškai gyvenimu nusivylęs žmogus, tik kitų žmonių nuskriaustas ir paniekintas gali patikėti šiuo priežodžiu. Bet kad tai neatsitiktų, būtina neleisti nusmukti mūsų moralei.

Viskas, ką mes ir mūsų visuomenė vadina nemoraliumi, gimsta neapykantoje, paniekoje, pavyde, visose žemose žmogaus savybėse, jeigu joms atidaromas platus kelias ir nieko nebedaroma žmogiškumui ugdyti.

Daugelis mūsų senosios kartos atstovų ne kartą piktinosi jaunų žmonių gyvenimo būdu, laikydami jį nemoraliumi. O tie jauni žmonės juokėsi, atsakydami: ką išmano senas žmogus apie moralę moderniais laikais? Bet kas gi pagaliau yra tie modernieji laikai?

Per paskutiniuosius dešimtmečius žmonija nuveikė ir pasiekė tiek daug, kad viskam aprašyti neužtektų ištisų knygų. Mums visiems aišku, kaip žmogaus protas sukūrė naują techniką ir pajungė žmogaus gerovei. Mokslas ir technika padarė žmogaus gyvenimą gražesnę, lengvesnę, sveikesnę. Ieškodamas naujų dvasios polėkių, žmogus sukūrė dar puošnesnius meno paminklus, parašė naujas knygas, sukūrė negirdėtas žavingas melodijas, naujas, skambias dainas. Apginkluotas išvalgiu protu, darbštumu ir drąsa, žmogus įsiveržė į kosmosą, įgyvendino šimtmečiais puoselėtą mintį pasiekti mėnulį. Ir vis tik, nežiūrint visų šitų nuostabių pasiekimų, žemėje vis dar tiek daug neapykantos, paniekos, jungo, skurdo ir pagiežos, jog nenoromis klausysave: ką gi žmogus padarė savo gyvenimo būdui pakeisti? Ir čia pat pamatai, kad ne taip jau daug nuveikta žmonijos moralei kelti, kad tiems moderniems laikams dar trūksta dvasios gilumo. Ir nejučiomis susimąstai.

Ar būtina šiandien merginai, grojančiai violončele Niujorke, koncerto metu nusimesti nuo savęs paskutinį rūbą ir nuogu kūnu pailustruoti savo muziką? Ar būtina km' nors Austrijos sostinėje Vienoje paskersti kiaulę, išsirengti nuogai, išsitepti tos kiaulės krauju ir ant nusibaigusio gyvulio atlikti kai kuriuos reikalus tik tam, kad būtų pademonstruota prieš "nemodernų" meną? Ar būtina, norint pasirodyti, kad esi jaunas ir pažangus, užsiauginti ilgus plaukus, jų nešukuoti, apsiželdinti barzda, rė-

dytis keistais ir juokingais drabužiais? Ar būtina?...

Tokiems klausimams nėra galo ir paprastais žodžiais į juos atsakyti nelengva. Tačiau jeigu kurio nors žmogaus sąmonėje gimsta tokie išsišokimai, tai jie parodo ne ką kita, kaip tik nepasitikėjimą savimi ir savo jėgomis. O toks nepasitikėjimas kyla tik tada, kai žmonės atitrūksta nuo kitų, kai netenka ryšio su savąja visuomene, kai nustoja vadovautis tos visuomenės moraliniais dėsniais. Tada kiekvienas žingsnis gali vesti į prarają, kiekvienas žodis gali iššaukti gaisrą.

Labai klysta tie, kurie mano, kad atsakyti visuomenės ir jos gyvenimo dėsnių yra labai paprasta. Tai be galo sunkus kelias, kuris veda ne prie naujos visuomenės ir naujos moralės sukūrimo, bet prie visiškos izoliacijos ir išsigimimo. Ir kai toks paklydęs žmogus tampa teisėtos visuomeninės kritikos objektu, jis drauge tampa vilkuatsiskyrėliu. Griežia dantimis, baimingai urzgia, norėdamas parodyti jį išauginusiai visuomenei, kad jis kitoks, kad jo keliai kiti, kad jis nereikalingas kitų pagalbos. Ir šios nelygios kovos vaisiai labai liūdni. Norėdamas pasirodyti esąs kitoks, toks "revoliucionierius" baigia savo dienas, kaip visiškai morališkai palaužtas žmogus, netekęs pagrindo po kojomis, netekęs visuomeniškos paramos, o su prarasta morale netekęs ir pats savęs.

Stiprus gali būti tik toks žmogus, kurio darbai ir siekimai yra skirti ugdyti žmogiškumui. Visa kita yra tik apgaulingas šlamštas, kuris keičiasi, kaip keičiasi rūbų mados. O juk iš gyvenimo patirties žinome, kad mada būna du kartus juokinga: pradžioje ir pabaigoje.

Gal būt, senųjų žmonių įsitikinimai ir jaunimo pažiūros iš esmės negali būti visiškai bendros, tačiau bendri siekiai ugdyti žmoguje meilę artimui, puoselėti taurumą, gilinti visas žmogiškąsias savybes turėtų būti kelrodine žvaigžde visiems. Visuomenėje, kuri tokių siekių neturi, smunka ne tik moralė, bet ir žmogiškasis gyvenimo pagrindas. Ji netenka savarankiškumui.

mo, jos nariai netenka pagarbos sau ir kitiems, ima vaikytis "svetimų dievų" ir praranda savo vieningumą. O nevieningą visuomenę labai lengva įveikti visokioms gyvenimo audroms, iš kurios pusės jos begrasintų.

Mums, lietuviams, gyvenantiems toli nuo gimtosios žemės, atitrūkus nuo pagrindinio tautos kamieno, blaškant tremties audroms, yra daug lengviau netekti moralinių pagrindų, negu tiems, kurie turi stiprią ir vieningą savąją visuomenę, sveikus ir gyvenimo patirtimi pagrįstus moralinius dėsnius. Mūsų laimei dauguma lietuvių išeivių dar išlaikė bent krikščioniškosios moralės pagrindus, kurie mums ir toliau padeda išlikti pagarbos verta mažuma svetimose šalyse. Tos moralės negalima išugdyti vien tik gražiais žodžiais. Jeigu mūsų pačių moralinės vertybės taps tuo šaltiniu, iš kurio kiekvienas galės semtis naujų jėgų, naujo gėrio ir naujų užmojų, tai bus jau labai daug pasiekta.

Kalbėdami apie moralę ir visus tuos veiksnius, kurie ją įtaigoja, nepamirškime patys save paklausti, ar mūsų moralė kyla, ar smunka. Klausdami patys save, mes įsijausime į moralės svarbą kiekvieno žmogaus gyvenime, suvoksime, kad moralė nėra tik tuščias filosofų ir mąstytojų išradimas, kad ji privalo būti mūsų kūnu ir krauju, jeigu norime, kad ji mums padėtų išlaikyti visas žmogiškąsias savybes, be kurių darnus ir taikingas pasaulis yra visiškai neįmanomas.

Pažvelkime į savo elgesį, į meilę artimiesiems, į savo tikėjimą žmogumi ir įvertinkime savo pažiūras bei įsitikinimus moraliniais klausimais. Jeigu taip peržvelgdami savo papročius, gyvenimo būdą, santykius su kitais žmonėmis ir su Dievu, nepastebėsime savyje jokio krislo, tai reikš, kad mūsų moralė nėra tokia, kokia turėtų būti. Tuščias išsipūtimas, perdėtas įsitikinimas, kad pas mus yra viskas gerai, kaip tik ir yra tie pirmieji faktoriai, kurie veda į nemoralų gyvenimą ir nemoralų elgesį.

Moralei smukti yra daug galimybių. Užtenka tik atsisakyti savosios visuomenės.

įgyto auklėjimo, žmogiškojo gyvenimo įstatymų — ir kelias žemyn jau čia pat. Kiekvienos tautos ateitis yra jos jaunoji karta. Mūsų lietuviškosios visuomenės uždavinys kaip tik ir yra išauklėti dvasiniai sveikus, giliai ir laisvai galvojančius jaunos žmones, kurie ir toliau skelbtų visam pasauliui, kad mes esame čia, kad mūsų neįveikė gyvenimo audros, kad mūsų nepakirto nesėkmė, vargas ir skurdas. Žmogaus moralė matuojama ne liuksusiniais butais, ne laku žvilgančiais automobiliais, ne puošniais rūbais, bet žmogiškosiomis savybėmis: meile, pasiaukojimu, įsijautimu. Be šių savybių kiekvieno žmogaus kelias, kad ir modernioje visuomenėje, nėra įmanomas. Tiesa, gyvenime yra daug šunkelių, vienas kitas jų kartais veda ir prie tikslo, tačiau kas iš pasiekto tikslo, jeigu jau nebėra jėgų ir užsidegimo toliau gyventi ir kovoti? Tų jėgų netenkame dėl to, kad šunkeliai buvo per ilgi. Tiesus kelias yra daug lengvesnis ir juo daug greičiau nueinama.

Štai kodėl ne tik lietuviškosios visuomenės bet ir kiekvieno lietuvio šventa pareiga turėtų būti moralinių pagrindų skiepijimas savo vaikams. Koku būdu tai galima pasiekti, turėtų atsakyti mūsų pedagogai, dvasiškija ir mokslo vyrai. Apie kai kuriuos dalykus gal galima ir ginčytis, bet viena yra neginčijama — moralūs žmonės sutinkami vieningoje, sveikais įstatymais pagrįstoje visuomenėje. Ne veltui priežodis sako: "Pasakyk, kas yra tavo draugai, o aš pasakysiu, kas tu esi".

Baigiant šias eilutes apie mūsų moralę ir jos dėsnius, negalima tvirtu žodžiu pareiškinti, kad ši moralė kyla ar smunka. Šiandieninė moderni visuomenė turi labai daug galimybių moralei žlugdyti. Su skausmu tenka pastebėti, kad šios galimybės vis dažniau panaudojamos. Gal būt, jos tiek nepaliečia mūsų, lietuvių, bet vis dėlto bent netiesioginė jų įtaka vis labiau juntama.

Nuolatinė tautų nesantaika, didesni ar mažesni karai, prievarta, priespauda, diktatoriškas savo valios primetimas, vis labiau iškrypstanti ir perdėta erotika, bruta-

MALDOS APAŠTALAVIMAS

KUN. S. GAIDELIS, S. J.

Gal niekad pasaulis nebuvo taip reikalingas organizuotos maldos ir moralinio ramsčio, kaip mūsų gyvenamuoju laikotarpiu. Šiandien labiau negu bet kada įvairūs režimai, revoliucinės organizacijos ir visokios destruktivios jėgos nuožmiai ir įmantariai siekia nukrikščioninti pasaulį, nudvasinti, sumaterialinti ir subedievinėti ne tik atskirus žmones, bet ir ištisas minias. Tam tikslui siekti jie panaudoja gerai paruoštą propagandą, nesigailėdami nei pastangų, nei lėšų.

Prisiminę minėtus faktus, galime save klausti: ką mes darome, kad užkirstume kelią ateistinei propagandai, kad pasipriešintume toms destruktivioms pastangoms, stumiančioms pasaulį į netikėjimo prarają, žlugdančioms daugelio moralę, skiepijančioms į jaunas širdis pragaištingas idėjas? Stebėdami pavojus, į kuriuos šiandien yra

lumas — tai keli faktai iš daugelio, kurie vis labiau įtaigoja žmones, jų laikyseną ir santykius. Nesant gerų pavyzdžių, sekama blogais. Daugelio tautų aukštas pragyvenimo lygis ir medžiaginė gerovė taip pat neigiamai paveikia kai kuriuos žmones. Artimo meilė išblėso, jos vietą labai dažnai užima pavydas, tuščiadvasiškumas ir paviršutiniškumas. Visi šie faktoriai pagreitina moralės smukimą ir paruošia dirvą žmonių savitarpio nesantaikai.

Visi moralės smukimo keliai šiandien yra labiau atviri, negu kada nors prieš tai. Tačiau gilus tikėjimas žmogumi, jo protu ir dvasia, kuriuos mums suteikė Tvėrėjas, gali padėti įveikti šiuos neigiamus moralės smukimo pagrindus ir atverti platų kelią svarbiausiai žmonių bendruomenės moralinei savybei — *meilei žmogui*. Meile ir tikėjimu pagrįstas gyvenimas iki šiol sugebėjo įveikti visas kliūtis ir atsispirti visoms audroms. Meilė ir tikėjimas padės mums išsaugoti ir savąją moralę.

patekęs mūsų artimas ir visa krikščionija, norom nenorom turime jausti didelę atsakomybę ir mes patys. Mes negalime pasakyti: kas man darbo, jei kam gresia pavojus, jei ateistinis Hanibalas jau priartėjo prie pačių krikščionybės vartų! Tai būtų kietaširdis Kaino pasiteisinimas, kuris ciniskai pareiškė: "Bene aš esu savo brolio sargas?"

Norėdami būti tikrais Kristaus mokytiniais ir jo mokslo sekėjais, mes negalime nesisieloti dėl tikėjimui žūstančių savo brolių ir seserų, kurių net sielos išganymas yra pavojuje. Žmogus nusideda, ne vien pikta darydamas, bet ir gera apleisdamas. Mūsų širdyse turi nuolat liepsnoti ne tik Dievo garbės, bet ir artimo meilės ugnelė. Turime stengtis mums prieinamu būdu plėtoti Dievo karalystę žemėje ir dirbti savo artimo dvasinei gerovei. Tai reiškia — negalime atsisakyti pareigos būti apaštalais bent pačia siauriausia šio žodžio prasme.

Maldos Apaštalavimas, su kuriuo čia norime skaitytojus supažindinti, kaip tik ir yra pati lengviausia apaštalavimo forma. Labai suglaustai čia pateiksime šio sąjūdžio nuostatus, sekdami II Vatikano susirinkimo mintis.

I. KAS YRA MALDOS APAŠTALAVIMAS?

Maldos Apaštalavimas (MA) — tai *apaštališkas gyvenimo būdas*. Krikšto ir sutvirtinimo sakramentais pats Išganytojas visiems tikintiesiems patikėjo apaštalavimo pareigą. Mūsų pašaukimas yra visus supažindinti su Kristaus įsteigtąja Bažnyčia ir jos vaidmeniu įvairiose vietose ir aplinkybėse, kur ji turi tapti "žemės druska ir pasaulio šviesa". Šio visuotinio pašaukimo ribose MA nariai sudaro sąjungą, t. y. dvasinę tikinčiųjų bendruomenę, kurie aukoja ir save, ir savo dienos darbus, rūpesčius, kentėjimus, vargus ir džiaugsmus, drauge su eucharistine auka, visos žmonijos išganymui. Juk ir Kristus aukėjo save ir savo

gyvenimą dangiškajam Tėvui. Jis meldėsi už žmones ir savo išganytojišką darbą užantspaudavo mirtimi ir prisikėlimu. Prisiėmęs, jis tęsia amžinąją kunigystę, kad mus užtartų (Žyd. 7, 25).

Maldos Apaštalavimas — tai *pašaukimas mylėti*. Šv. Povilas taip apibrėžia apaštališkąjį gyvenimo būdą: "Kad Kristus tikėjimu gyventų jūsų širdyse ir kad jūs būtumėte išisakniję ir sutvirtėję meilėje" (Ef. 3, 17). Tad MA nariams pavyzdžiu yra mylinti Kristaus širdis, nes jis parodė heroišką meilę, mirdamas už žmoniją.

II. KAIP SAVYJE UGDYTI APAŠTALIŠKĄJĮ PAŠAUKIMĄ?

MA nariai, būdami Kristaus kunigystės dalininkai, visą savo gyvenimą koncentruoja į mišių aukos atnašavimą ir išgyvenimą, nes ir II Vatikano susirinkimas sako, kad "liturgija — tai šventas veiksmas, viršijantis visus kitus. Nėra jam lygaus efektingumo kito veiksmo mūsų Bažnyčioje. Liturgija yra viršūnė, į kurią krypsta Bažnyčios veikla, ir kartu šaltinis, iš kurio plaukia visa jo galia" (Lit. konst. 1, 10). Tad labai natūralu ir svarbu, kad MA nariai, kurie sielojasi žmonių išganymu ir Dievo garbe, dažnai aktyviai dalyvautų eucharistinėje aukoje. Taip dalyvauti yra visų krikščionių teisė ir pareiga, nes krikštu jie yra tapę išrinktąja gimine, karališkąja kunigyste, šventąja tauta (Lit. konst. 1, 14). Ir pats esminis aukoje dalyvavimo dalykas yra savęs paaukojimas. "Bažnyčia rimtai rūpinasi, kad žmonės, aukodami skaisčiąją atnašą, ne vien kunigo rankomis, bet ir jie patys drauge su kunigu išminktų aukoti save pačius" (Lit. konst. 1, 48). Idealiausiai toks savęs paaukojimas vyksta kasdienėse mišiose, bet tie MA nariai, kurie negali kasdien asmeniškai mišiose dalyvauti, save paaukoja mintimis, jungdamiesi su mišių auka.

II Vatikano susirinkimas šio kasdieninio pasiaukojimo reikšmę pabrėžia labai išpūdingais žodžiais: "Ką Kristus glaudžiai sujungia su savo gyvenimu ir uždaviniu, tam taip pat suteikia dalį savo kunigystės pa-

reigų, įgalindamas dvasiniu kultu garbinti Dievą ir gelbėti žmones. Todėl pasauliečiai, būdami pasišventę Kristui ir sustiprinti Šventosios Dvasios, yra įstabiu būdu šaukiami ir ruošiami nešti vis gausesnių jos vaisių. Juk visi jų darbai, maldos ir apaštalavimo pastangos, vedybinis ir šeimyninis gyvenimas, kasdieninis triūsas ir sielos bei kūno poilsis, jei tik tai atliekama Dvasioje, net kantriai pakeliami gyvenimo sunkumai, per Jėzų Kristų tampa Dievui patinkamomis dvasinėmis atnašomis (plg. 1 Petr. 2, 5). Eucharistinės aukos metu drauge su Viešpaties kūnu karštu pamaldumu jos įteikiamos Tėvui. Tokiu būdu ir pasauliečiai, kaip visur šventai veikia garbintojai, patį pasaulį pašvenčia Dievui" (Bažn. dogm. konst. IV, 34).

MA nariai stengiasi kuo dažniausiai, jei galima, net kasdien, priimti Šv. Komuniją, nes "Eucharistijoje atnaujintoji Viešpaties sandora su žmonėmis žadina ir uždega tikinčiuosiuose karštą meilę Kristui" (Lit. konst. 1, 5). Įsigilinę į Kristaus meilės paslaptį, MA nariai ypatingai garbina tos meilės simbolį — Kristaus Širdį. Jie stengiasi atsisteisti už save ir kitus, atsilyginti tai Širdžiai už visus įžeidimus. Ši Bažnyčios pagirtą pamaldumą jie skleidžia ir savo aplinkoje. Maldos apaštalas — tai Kristaus Širdies apaštalas.

MA nariai yra ištikimi Bažnyčiai. Jie ugdo vienybę ir meldžiasi, kad netrukus visi žmonės būtų surinkti į vieną avidę prie vieno ganytojo. Jie kasdien meldžiasi Kristaus Vietininko paskirtomis intencijomis.

MA nariai stengiasi nuolat savyje ugdyti dvasinį gyvenimą, skaitydami Šv. Raštą, mąstydami, dalyvaudami rekolekcijose ir kitokiose dvasinėse pratybose. Ir Marijai jie skiria savo gyvenime tą vietą, kokią pataria II Vatikano susirinkimas: "Tobulas tokio dvasinio ir apaštališko gyvenimo pavyzdys yra švenčiausioji Mergelė Marija, Apaštalų Karalienė. Nors žemiškas jos gyvenimas buvo toks pat, kaip ir visų kitų, pilnas šeimos rūpesčių ir darbų, bet ji visuomet buvo glaudžioje vienybėje su savo Sūnumi ir visiškai ypatingu būdu talkinin-

kavo Išganytojo darbui. O dabar, paimta į dangų, motiniškos meilės vedama, ji rūpinasi savo Sūnaus broliais, kurie dar tebekeliauja savo žemišką kelionę, pavojų ir vargų supami, iki pasieks laimingąją tėviškę. Pamaldžiai tegerbia ją visi ir jos motiniškai globai tepaveda savo gyvenimą bei apaštalavimą" (Pasaul. apštal. dekr. 1, 4).

MALDOS APAŠTALAVIMAS — EFEKTINGAS PASTORACIJOS RAMSTIS

Maldos apaštalavimas pastoracijai yra tuo efektyvus, kad jis leidžia pilnai išnaudoti kasdieninio gyvenimo vertybes ir jo narius padaro sąmoningais vienijančios Kristaus meilės dalininkais. MA yra *veiklioji malda*. Malda, įjungta į kasdieninį rytmetinį aukojimą, turi išprašomąją ir aukojančiąją galią. Šis būdas padeda išlaikyti pusiausvyrą tarp maldos ir veiklos, tarp darbo ir pamaldumo, tarp liturgijos ir paslaugos artimui. Šis apaštalavimas turėtų būti kiekvieno apaštališko bei organizacinio užsimojimo dvasinis ramstis.

MA nariai stengiasi šią apaštalavimo formą skleisti tarp kitų tikinčiųjų, šiam tikslui panaudodami visokias susižinojimo priemones: radiją, televiziją, spaudą. Jie stengiasi tobulinti pasaulį, taip pat prisimindami ir II Vat. susirinkimo žodžius: "Pasauliečiams reikia imtis to žemiškosios santvarkos atnaujinimo kaip savo uždavinio" (Pasaul. dekr. 2. 7). Šis sąjūdis yra toks paprastas, kad jis tinka visiems. Popiežius Pijus XI susirinkusiems MA direktoriams kalbėjo: "Jūsų apaštalavimas yra lengvas ir kadangi jis visiems prieinamas, tai pati pareiga skatina jo imtis pirm visų kitų apaštalavimo rūšių. Jam turėtų priklausyti visi tikintieji. Jūsų uždavinys nebus įvykdytas ir darbas galutinai neatliktas, kol dar liks bent viena prie šio apaštalavimo neprijungta siela".

Norintieji priklausyti šiam sąjūdžiui gali kreiptis į bet kurį tėvą jėzuitą, nes jiems yra pavesta tuo rūpintis, bet gali padėti ir kiti kunigai. Dabar šiam sąjūdžiui priklauso apie 45 milijonai aktyvių narių.

KO SIEKIA KOMUNIZMAS?

PRANYS ALŠĖNAS

Jeigu pavartytume JAV Kongreso anti-amerikietiška veiklai tirti specialaus komiteto dokumentus, juose rastume ir didelio antikomunistinio veikėjo australo dr. F. Ch. Schwarz pranešimą, kurio mintys apie komunizmą gali būti įdomios ir įsidėmėtinos.

Pirmiausia jis atsako į jam pateiktus klausimus. Į klausimą, kaip jis apibūdintų komunizmo ideologiją ir moralinius pagrindus, jis atsako:

— Komunistinė ideologija — bedieviškasis materializmas. Tam tikslui siekti reikia perauklėti žmones, todėl raudonieji ypatingą dėmesį kreipia į moksleiviją ir studentiją. Ką jie studentijai žada? Ogi leidimą dalyvauti pasaulio užviešpatavime ir žmonių charakterio pakeitime. Jeigu komunisto paklausi, kaip jis galvoja pakeisti žmones, tai jis nesvyruodamas atsakys: "Per mokslą!" Tai skamba gana viliojančiai, ypač jauniems studentams, persunktiems ateistine propaganda.

KOMUNISTINĖS DOKTRINOS PAGRINDAI

Komunizmo doktriną charakterizuoja trys jų įsakymai.

Pirmasis įsakymas: "Įsidėmėk, žmogau, kad nėra jokio Dievo!" Raudonieji be jokių skrupulų yra ir teoriški, ir praktiški ateistai. Kadangi jie neigia Dievą, tai neigia ir kiekvieną vertybę, surištą su Dievu ir dievybe. Jie neigia moralinį įstatymą, neigia pagrindinius tiesos ir teisingumo principus. Civilizuoto pasaulio moralinės bei etinės vertybės jiems neegzistuoja. Jie pasisavino sau teisę sukurti savus tų vertybių pakaitalus.

Antrasis įsakymas: "Žmogus yra tik materialinė mašina. Jis yra tik kūnas, kurį pilnai apibūdina ir išreiškia fizika ir chemi-

ja. Žmogus neturi sielos ar kokių nors vertybių, skirtingų nuo kitų gyvių. Jis neturi pomirtinio gyvenimo". Tad jis yra tik evoliucijos produktas, homo sapiens, tinkamas visokiems pakeitimams ir eksperimentams.

Trečiasis įsakymas: Komunizmas yra ekonominio determinizmo faktorius. Tačiau jis imasi nurodyti ir surasti kiekvieno žmogaus inteligentiškumo kvalifikacijas, jo asmenybės, emocinio bei religinio gyvenimo pasireiškimus, kurie daugiausia turi atspindėti jų sukurtoje ekonominio determinizmo aplinkoje.

Galima padaryti išvadą, kad visa tai, ką mes galvojame, jaučiame, tikime, mylime ir garbiname, komunistų akimis žiūrint, yra tik paprasčiausi pasireiškimai, kylantieji iš aplinkybių, kuriose esame išauginti. Tad aplinkybės beaugantį žmogų gali pakeisti iš pagrindų.

Komunistai galvoja, kad pakeisti žmones jiems neužtruks per ilgai. Paaukoti dvi ar tris žmonių kartas — tai nėra per daug, o taip pat tai nėra labai ilgas laikas. Pavergę svetimus kraštus, jie naikina suaugusius žmones, o vaikus stengiasi auklėti komunistiniais metodais. Žmonių naikinimo jie neskaito žmogžudyste. Šis žodis, ištartas kapitalistų lūpomis, yra tik buržuazinis terminas, reiškias žmonių užmušinėjimą blogiems tikslams, bet komunistai naikina žmonių klases "geriems tikslams".

KOMUNISTŲ "TAIKA"

Nežiūrint, koks bebūtų veiksmas ir kiek žmonių išžudoma, jeigu tai daroma komunizmo įsigalėjimo vardan — yra kilnus ir taikingas veiksmas. Komunistai šaukia norį taikos. Taip, jie jos nori. Tačiau kokios taikos? Ogi tokios, kurios metu jie naudosis laimėjimais ir artės prie pasaulio pavergimo. Tad kiekvienas įsitikinęs komunistas, teigdamas norįs taikos, lengvai galėtų praeiti melo detektoriaus bandymą — detektoriaus adatėlės nesujudėtų jo nenaudai. Jo akys žibėtų žibėtų, teigiant, kad jis nori taikos.

Tikrai komunistai nenori karo, nes ko gero, galėtų jo metu sukilti pavergtos tau-

tos. Jie nori tik pasaulio pavergimo. Taikiu keliu tai įvykdyti — jų idealas. Karas — tai tik neišvengiamybė. Komunistams kiekvienas veiksmas, vedąs prie pasaulio pavergimo, yra "taikingas veiksmas". Jeigu komunistas ima į rankas šautuvą — jame yra "taikinga kulka". Jeigu jis nušauna savo auką ir užkasa į griovį — reiškia, kad jis jį palaidojo į "taikų kapą". Kai, pavyzdžiui, kinų komunistai išžudė milijonus kiniečių, jie galvojo vykdą "taikingą darbą" — žmonių perauklėjimą.

Kai 1956 m. lapkričio mėn. sovietiškieji tankai riedėjo per Vengrijos žemę ir Budapešte traiškė laisvės trokštančius vengrus, tai buvo taip pat sakoma, kad čia siekiama "garbingos taikos", o kovojama tik su Amerikos sukurstytais buržuaziniais nacionalistais.

Kai žmogus daro blogus darbus ir tai supranta, tai dar ne taip blogai, bet kai jis blogus darbus laiko gerais, tai jau yra visai tragiška. Ir tai išplaukia iš komunistų filosofijos, neigiančios Dievą, sielą ir žmogaus vertingumą.

KAIP GELBĖTIS?

Norint gelbėtis nuo komunistinės grėsmės, reikia daug pastangų. Laisvojo pasaulio žmonės pirmiausia turėtų atkreipti dėmesį į jaunimo auklėjimą, įdiegiant jam moralinių vertybių supratimą ir pagarbą žmogui. Taip pat reikia mokyklose supažindinti jaunimą su marksizmo pagrindais, nurodyti šios doktrinos klaidas ir ypač gyvais pavyzdžiais iliustruoti, kur jis žmonių veda. Pavyzdžių dabar netrūksta. Reikia tik atverti akis.

Jeigu į tai nebus atkreiptas reikalingas dėmesys, tai Brežnevas su savo sėbrais diena iš dienos artės prie Chruščiovo pasakytų žodžių išsipildymo: "Mes jus palaidosime". Turimomis žiniomis, Stalinas taręsis su Mao Tsetungu, kad paskutinioji, galutinė pasaulio pavergimo data bus 1973 metai. Jų manymu, pirmiausia reikia sukomunistinti Aziją, Afriką ir Europą. Tada ir iš visų pusių apsupta Amerika nukris į komunizmo sterblę, kaip prinokęs obuolys.

ZITA KAULIENĖ

TYLOJ

Tyloj mačiau, kaip saulė teka:
Nedrąsiai kilo toli už kalnu.
Diena atbėgo per asfalto taką
Toku paprastu, skaidriu žingsniu.

Tyloj mačiau, kaip švelniai vėjas
Bučiavo baltus rožės lapelius
Ir neatsigręžęs per parką nuskubėjo,
Pabudindamas kedrą ir klevus.

Tyloje siela be žodžiu ir be lūpų —
Tiktai jautriu širdies balsu
Pirmoje ryto maldoje suklupus,
Dėkojo jam už tylą, dėkojo, kad šviesu.

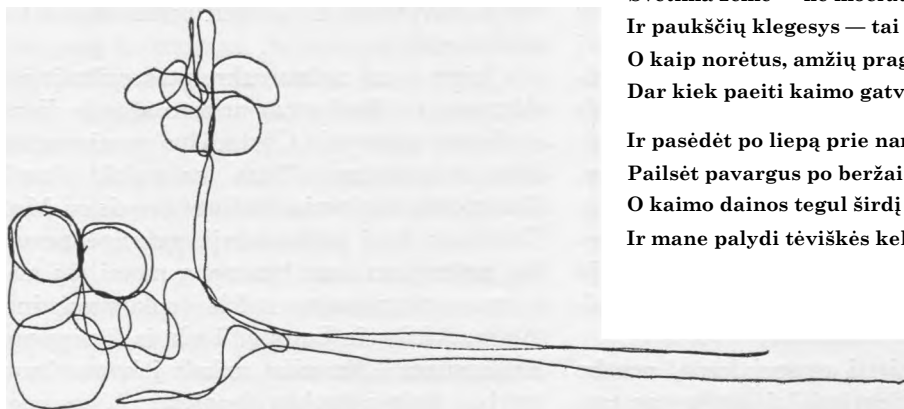
DANA DEKSNYTĖ - KYBARTIENĖ

ATEIK, NAKTIE!

Ateik, naktie, ir būki mano mylima;
Apgaubk juodais plaukais ir žemę užmigdyk.
Palikę vienu du pasaulyje tada,
Svajonių pilyje galėsime žaist...

Iš dienų vergijos žmogų išvaduok,
Iš šaukiančiu garsu išvesk.
Lik su juo viena, jo sielą užliūliuok,
Užgesusias liepsnas jame uždek.

Tešviečia siela tamsoje kilnių troškimu,
Palikusi ginklus kasdieninės kovos,
Kol sapnas atplasnų sparnais atsiminimų
Prašyti angelo palaimintos globos.

B. ŽILVITYTĖ VAITIENĖ

KLAIDA

Žinau, kad ji akla,
Gal būt, ir silpnaprotė.
Ji visada su manimi,
Turiu net ją vedžioti.

Kartais mane ji veda,
Tada abi mes klystam,
Nors būtų vieškelis kiečiausias,
Net ir akmenimis grįstas.

Kartais juokinga ji —
Tada abi juokaujam.
Dažniausiai — tai skaudi:
Abi mes užsigaunam.

Bet kur tik einu — visada
Ši draugė mane lydi.
Jos vardas paprastas — klaida.
Man nieks jos nepavydi.

GEDIMINAS ŠLIKAS

NORĖČIAU DAR SUGRĮŽTL..

Praeinu laukais ir pievomis žaliom,
Paklausau paukščių klegiančių, skambių.
Bet tėvynė šaukia, kviečia atgalios,
Kad sūnus neklystu svetimu keliu.

Juk, rodos, čia laukai taip pat žali,
Taip pat ir gėlės žydi pakelėj.
Bet širdy tėvynės vakarai gyvi,
Ir kažko vis stinga man kvape gėlės.

Svetima žemė — ne močiutė mano,
Ir paukščių klegesys — tai ne jos daina.
O kaip norėtus, amžių pragyvenus,
Dar kiek paeiti kaimo gatve dulkina ...

Ir pasėdėt po liepą prie namužio seno,
Pailsėt pavargus po beržais žaliais.
O kaimo dainos tegul širdį man graudena
Ir mane palydi tėviškės keliais!

ŽVILGSNIS Į MENĄ

FELIKSAS JUCEVIČIUS

III. MENAS IR METAFIZIKA

Žodis "metafizika" iššaukia mumyse įvairias asociacijas. Ji turi skirtingas prasmes ir filosofijoje. Vieniems tai reiškia visuotinį sistematinį pažinimą, kitiems — mokslą apie mintį, dar kitiems — samprotavimus apie tai, ko mes negalime pažinti. Bergsonui metafizika yra mokslas apie tikrovę savyje, su kuria mes susiduriame spekuliatyvinėje intuicijoje. Kantas tuo terminu pažymi grynojo proto *a priori* pažinimo visumą. Tačiau metafizika savo pirmine ir galutine prasme yra mokslas apie būtį. Ji mėgina suvokti pasaulį savo buvimo akte ir surasti to buvimo priežastis, t. y. ji nori įminti būties mįslę. Metafiziniu metodu laikome paprastai tokį tyrimo būdą, kuris eina nuo medžiaginio ir patirto davinio prie užpatirtinės bei suvokiamosios tikrovės. Atskleisti patirčiai neprieinamus esamybės pagrindus yra metafizikos ambicija.

Ar taip suprasta metafizika turi ryšio su menu? Mėginsime rasti atsakymą. Neretai girdime teigiant, kad menas turi vengti metafizikos, kad ji neišaiškina ir negali išaiškinti meno. Kad dažnai estetika pasimeta tuščiose diskusijose, tai tiesa. Bet taip įvyksta ne todėl, kad menas neturi nieko bendro su metafizika, o labiau dėl to, kad estetai yra kartais menki metafizikai. Taip pat ne visai tikslu kaltinti metafiziką nepajėgumu išaiškinti meno kūrinį. Ji net nemėgina jų išaiškinti. Jos pirminis tikslas yra suvokti meno kūrinio esmę apskritai, t. y. giliausiame ir galutiniame buvimo akte. Niekas negalės to padaryti, jei stokos metafizinės įžvalgos, nes suvokti meno kūrinį buvimo akte reiškia ne ką kitą, kaip įžvelgti tai, kas yra "anapus" linijų, spalvų ir formų.

Visi sutiks, kad Mantegnos "Madonos mirtis" yra meno kūrinys. Kai kurie kriti-

kai laiko šį mažytį paveikslą El Prado muziejaus gražiausiu kūriniu. Meno kūrinys yra taip pat Beethoveno "Devintoji simfonija". Bet kaip labai vienas nuo kito skiriasi savo egzistavimo būdu. "Madonos mirties" meninę egzistenciją sudaro tai, ką Mantegna sukūrė ant drobės spalvomis ir linijomis. Šis kūrinys egzistuos tiek ilgai, kiek jis išsilaikys fiziškai. Tai reiškia, kad paveikslo meninė egzistencija sutampa ir yra vienos trukmės su jo fizine egzistencija. O kaip su "Devintąja simfonija"? Popiečiaus lapas su Beethoveno gaidomis dar nėra "Devintoji simfonija". Kaip meno kūrinys, ji pilnai egzistuoja tik tuomet, kai orkestras ją atlieka ir kol atlieka, t. y. ji sutampa su įvairiais instrumentais išgauta melodija, kurią Beethovenas pavadino "Devintąja simfonija".

Menininkui yra, gal būt, svetimi tokie ir panašūs klausimai. Bet meno filosofijoje mes su jais susiduriame, ir jie metafizikoje yra tiek realūs, kiek chemijoje aliejinių dažų sudėtis, kuri menininkui yra, gal būt, taip pat nežinoma, nors ir apsprendžia spalvos kokybę.

Tačiau meno kūrinys nėra tik šiaip egzistuojantis dalykas, t. y. tik fizinis objektas. Jis yra kartu vertybė. Meno kūrinio vertybė glūdi grožyje. O grožio klausimas yra metafizinis klausimas. Aišku, kiek tai liečia grožio ryšį su menu, tai irgi nuomonės skiriasi. Tolstojus mano, kad grožio mistika yra visai nereikalinga meno teorijai. Kantas laiko estetikos pagrindiniu klausimu ne tai, kas yra grožis, bet kas yra tas sprendimas apie grožį. Mūsų laikais estetai vengia iš viso grožio klausimo. Bet André Malraux yra teisus, kai sako: "Grožio idėja, viena iš labiausiai dviprasmiškų estetikoje, nėra dviprasmiška kaip tik estetikoje. Pastaroji gimė vėlai, ir tai buvo pateisinimas. Kurie reikalavo iš meno būti grožio priemone,

tai darė paprasčiausiu būdu: jiems grožio pasaulis susidarė iš to, ko jie tikėjosi gyvenime. Kaip yra skonių, taip yra spalvų. Bet žmonės lengviau susikalba apie gražias moteris, negu apie gražius paveikslus, nes beveik visi buvo išimylėję, o ne visi buvo paveikslų mėgėjai".⁷

Iš tikrųjų, kaip didelis bebūtų estetų autoritetas, bet vis tiek reikia suabejoti jų teigimu, kad meno diskusijose turime vengti grožio klausimo. Ar pati meno istorija ne liudija, kad menas gyveno grožiu anksčiau, negu jis buvo pripažintas menu. Turiu mintyje antikinę Graikiją. Klasikinė graikų kalba neturi net žodžio "menas". Ši tauta ją vadino grožiu. Jai menas reiškė grožį.

Grožio idėja pradėjo blėsti naujaisiais laikais. Edgar Poe laiko šio reiškinio priežastimi aristokratijos išnykimą. Ar mes sutiksime su juo, ar ne, bet turime pripažinti, kad mirtingiesiems nėra lengva išiveržti į grožio pasaulį. Tai pajėgia padaryti jei ne kraujo, tai bent dvasios aristokratai. Net tie, kurie kalba ta pačia kalba ir panašiai galvoja, sunkiai kartais susikalba šiuo klausimu. Grožio klausimui spręsti reikia jautrios širdies ir aštraus proto, kurie, kaip Clive Bell teisingai pastebėjo, nėra neatskiriama dalykai. Neretai jautrūs žmonės grožiui jaučiasi bejėgiai, kai nori analizuoti grožio sukeltas emocijas. O aštrūs protai neturi kartais iš viso estetinių emocijų.

Aišku, grožio analizė yra prasminga ir atitinka estetiniam išgyvenimui tik tuomet, kai ji remiasi sveikos metafizikos principais. Kaip daugelis estetų, taip ir ne vienas filosofas stipriai klydo, kai mėgino grožį atskirti nuo būties. Tam pradžia davė, tur būt, Platono dialogai, kur skaitytojas gali kartais susidaryti įspūdį, kad grožis yra paskira ir savyje egzistuojanti būtybė. Kai kurie platonistai iš tikrųjų taip galvojo. Tačiau aristotelinės tradicijos mąstytojai laikė grožį transcendentalybe, kurios sąvoka susikeičia su būties sąvoka. Aišku, būtis neturi nuo savęs skirtingų savybių, bet tik išsiskiria skirtingais požilgiais. Šiuo atveju grožis būtų vienas būties aspektų. Kalbant mūsų dienų kalba, grožis yra būties

savybė bei vertybė, t. y. būtis viename savo vertybės požiūryje. Būtis yra grožis, ir grožis yra būtis. Štai kodėl mes negalime nusakyti grožio, kaip negalime nusakyti būties. Nusakyti reiškia apibrėžti, t. y. vieną sąvoką susieti su kitomis sąvokomis. Bet būties nenusakome kitomis sąvokomis. Mes suvokiame ją betarpiškai daiktuose. Kiekvienas paskiras daiktas priklauso būties pasauliui, ir būtis yra egzistuojančiųjų daiktų visuma. Kai pereiname iš visuotinės į paskirbę, tai būtis pasirodo staiga kaip paslaptina tikrovė ar kaip platoniskasis gėris, kuris lyg ir duoda dalį savęs daiktams. Grožis taip pat nesileidžia apibrėžti. Nusakyti grožį būtų tautologija. Taip pat negalima jo pasiekti visuotiniame objekte, t. y. būtyje apskritai. Nes visuotinysis objektas, būtis apskritai ar abstrakčioji būtis neegzistuoja ir tuo pačiu negali būti graži. Tikrai yra ir yra gražūs paskiri dalykai, kuriuos pagimdo gamta ar sukuria žmogus.

Susižavėti meno kūrinio reiškia susižavėti vienu jo vertybės aspektu. Seniausiais laikais menininkas, gal būt, nesistengė ir net neturėjo tikslo sužavėti žiūrovą. Jis siekė tikrai išreikšti tai, kas yra labiausiai tikroviška. Iš gilių pagarbos tam, kas jam atrodo tikrai yra, jis statė dorines šventyklas, piramides, katedras. Kokį beimsime meno kūrinį, kiekvienas išreiškia menininko galutinės tikrovės pajautimą. O kas ta galutinė tikrovė, jei ne būtis? Su galutine būties tikrove susiduriame ne tik religiniame mene. Antikinių laikų statulos aiškiai rodo, kad jos yra ne kokių atsitiktinių pavidalų kopijos, o kūno judesio amžinosios išraiškos. Ar mes imsime Delfų "Lenktyniautoją", Milo "Afroditę", ar Samotraso "Pergalę", visos šios statulos išreiškia kūno tikrovę metafiziniu grynumu. Kur skulptoriui nepasiseka išgauti "galutinės tikrovės", t. y. būties amžinųjų formų, ten nėra ir meno kūrinio. Tai galioja visiems meno kūriniais, neišskiriant portreto. Portretas nėra meno kūrinys, jei jis tėra tik fotografija. Jis tampa meno kūrinio tik tuomet, kai jis išsako tai, kas yra vienkartinio, nepakartotino ir am-

žino asmenyje. Kiekvienas žmogus ir kiekviena būtybė slepia savyje metafizinį gilumą. Išgauti tai, reiškia prisitarti prie idealinės tikrovės. Leonardo da Vinci laikais dailės šedevru yra paveikslas, kurio vaizduotė nebegali daugiau tobulinti, ir "Mona Lisa" yra tas paveikslas. Naujaisiais laikais meno šedevras sutampa su stiliumi, kuris sau palenkia labiausiai brutalius ir nuogus objektus. Kaip pavyzdį imkime Van Gogho "Kėdę" ar Paul Klee "Aplink žuvį".

Galutinė tikrovė, už pojūčių esanti tikrovė, vienintelė tikra tikrovė yra tik viena, bet ji turi begales prasmų. Štai kodėl ji leidžiasi įvairiai interpretuoti ir skirtingai išsakyti. Kai kam ta galutinė tikrovė, ta tikrovė, kur būtis yra grožis, ir grožis yra būtis, yra tik mirasas, kurio negalime sučiuopti. Bet jei galutinės tikrovės neapčiuopiame, tai dar nereiškia, kad jos ir nėra. Gal būti, tai tik reiškia, kad nesame poetai. Taip mano Edgar Poe, ir jis yra teisus. Žmogus yra menininkas, nes jis pajaučia tą tikrovę. Menininkas išgyvena ir perduoda šią tikrovę vis nauju linijų ir spalvų žaismu. Hegelis teigė, kad estetikos objektas yra "grožio imperija". Grožio imperija yra apskritai meno objektas, ir tai todėl, kad grožis yra būtis, pati būtis.

Grožis nukelia mus į "anapus". Jis patato mus prieš pačią būtį ir atskleidžia horizontus, kur žemė susilieja su dangumi. Menininkai jaučia tai, nors gal ir nežino to. Pažinti nepažįstamąjį, žinoti tai, ko niekas nežino, atsidurti anoj pusėj visų dalykų yra jų ambicija. Tai puikiai suprato Beaudelaire: "Tai yra tas pats nuostabusis, nemirtingasis grožio instinktas, kuris verčia mus laikyti žemę su jos spektakliais, kaip užminą, kaip dangaus atspindį. Nenumaldomas troškimas visa to, kas yra anapus ir kas apreiškia gyvenimą, yra pats geriausias mūsų nemirtingumo įrodymas. Tai kartu su poezija ir per poeziją ir per muziką siela išvysta anapus kapo esantį grožį. Ir kada neeilinė poema mus pravirkdo, tos ašaros nėra perdėto pasitenkinimo įrodymas, bet labiau liudininkas suerzintos melancholijos, nervų poreikio, netobulumo iš-

tremtos prigimties, kuri trokšta jau net šioje žemėje tuojau pasisavinti apreikštąjį rojų."⁸

Sakėme, kad grožis yra meno objektas. O tai reiškia, kad jis yra meno tikslas. Tai rodo, kaip glaudžiai menas siejasi su metafizika. Kad grožis yra meno tikslas, tai žino tas pats Beaudelaire. Ką jis sako apie poeziją, tai tinka menui apskritai: "Poezijos principas, griežtai ir paprastai, yra aukštesnio grožio žmogiškasis siekimas, ir šis principas pasireiškia entuziazmu, sielos sujaudinimu — entuziazmas visai nepriklausomas nuo aistros, kuri yra širdies apsvaigimas, ir nuo tiesos, kuria gyvena protas. Nes aistra yra natūrali, perdaug natūrali, kad nesukeltų užgaunančio tono grynojo grožio plotmėje, perdaug kasdieniška ir perdaug akiplėšiška, kad nepapiktintų skaidriųjų troškimų, švelnių melancholijų bei kilnių nusivylimų, kurie buvuoja poezijos antgamtniuose plotuose."⁹

Siekti grožio reiškia visuotinėti. Yra vienas iš paslaptlingiausių dalykų, kad žmogus pradeda tikrai bendrauti su kitais, kai jis pasišvenčia kokiam idealui. Kol jis pasitenkina medžiagine egzistencija, tol jis lieka fizinėje izoliacijoje. Kol jis ieško tik savęs, tol jį kamuoja vienatvė. O kai jis pakyla iki anapus horizontų, tai jis savaime pralaužia visas užtvaras. Kodėl didiesiems menininkams nėra socialinių užtvartų nei tautinių sienų? Už tai, kad jie yra visuotinės asmenybės. Jie tapo tokiais, nes gyvena pasaulyje, kur nėra užtvartų nei sienų. Grožis yra būtis, o būtis yra rojus visų tų, kurie nori būti ir būti prasmingai.

Neretai mes skundžiamės, kad mums sunku suprasti kai kuriuos meno kūrinius. Taip yra todėl, kad mes nematome to, kas ten yra. Kai mes stovime prieš paveikslą ir tematome tik linijas ir spalvas, tai iš tikrųjų mes nematome paveikslo. Jei mes norime tikrai matyti paveikslą, tai turime išvysti tai, kas yra "anapus" linijų ir spalvų. Nes tikrovė, kuri meno kūrinys išsiskiria linijomis ir spalvomis, nėra apraiškų tikrovė, o būties tikrovė, galutinės tikrovės tikrovė. Pajauti meno kūrinio grožį — tai pajauti

“ATIDARYKITE SAVO KALĖJIMŲ DURIS!”

(Tolstojaus dukters laiškas Brežnevui ir Kosyginui)

JUOZAS PRUNSKIS

Tolimoje Australijoje Tarptautinių informacijų centras leidžia žurnalą "News Digest", kurio šių metų pirmasis numeris išspausdino iškalbingą rašytojo Tolstojaus dukters Aleksandros laišką. Redakcijos prieraše pažymima, kad Levo Tolstojaus duktė, apsigyvenusi išeivijoje, Amerikoje, ir čia netoli Niujorko sukūrusi farmą, kur randa prieglaudą pabėgusieji nuo komunizmo priespaudos, paskelbė atvirą laišką Brežnevui ir Kosyginui. "News Digest" redakcija jo kopiją gavusi iš kitų gyvų išlikusių šeimos narių. Tolstojaus duktė šiame laiške labai ryškiai pasisako prieš komunistinės diktatūros priespaudą ir jos militaristinius planus. "Laiškas nėra politikės. Tai nuoširdus vienos rusiškos sielos šauksmas", sako redakcija savo prieraše.

NEGIRDĖTAS BRUTALUMAS PAŽANGOS AMŽIUJE

Štai to laiško turinys (antraštelės pridėdamos mūsų, kad būtų lengviau skaityti):

"Baigiasi dvidešimtas šimtmetis. Negirdėta pažanga. Fantastiški laimėjimai mokslo srity, pvz. širdžių perkėlimas, atomo sušaldymas, skridimai į mėnulį. Bet iš kitos pusės — juoda tamsa ir pragaras žemėje: priespauda, vergija, nekaltų žmonių egze-

jame išreikštą būtį. Joks dailininkas nenori būti neaiškus, bet kartais ir patys didieji dailininkai yra neaiškūs. Tuomi nesistebkime. Juk jis turi pasakyti tiek daug taip mažame plote. Jis turi savaip išsakyti būtį. Dantės "Dieviškoji Komedija" yra sunkiai suprantamas kūrinys, ir tai todėl, kad joks poetas prieš jį ir po jo nenorėjo pasakyti tiek daug su taip mažai žodžių.

⁷ André Malraux, min. viet., p. 84.

⁸ Charles Beaudelaire, L'Art Romantique, Coll. Litterature, Julliard, p. 126.

⁹ ten pat, p. 127.

kucijos, trėmimai, kalinimai, uždarinėjimai į beprotnamius pačių talentingiausių Sovietų Rusijos žmonių, poetų, rašytojų, mokslininkų. Nežmoniškas, negirdėtas brutalumas, daug blogesnis, negu Jono Baisiojo laikais ar viduramžiais.

Ir nors apie tai buvo prirašyta begalės straipsnių bei knygų ir visas pasaulis tai žino, kodėlgi to nepaisote jūs, SSSR valdovai? Jūs tik stengiatės plėsti savo valdžią, bevertes ir žalingas idėjas, ateizmą laisvuose kraštuose, ruošdami dirvą, kuri bus jums reikalinga pasiekti galutiniam tikslui — pasaulio užvaldymui.

Atrodo, jog viskas eina sklandžiai. Jūs neturite sunkumų, jūsų veikimui neklūdo žmonės, kurie yra valdžioje ar Jungtinėse Tautose, kur jūs, negailestingi diktatoriai, esate priimami, kaip lygūs partneriai. Jungtinės Tautos nėra susirūpinusios Sovietų Sąjungos žmonių kentėjimais, užsitęsusiomis pusę šimtmečio, kentėjimais, kuriuos jūs dengiate begėdišku melu, girdamiesi tuo rojumi, kurį jūs neva sukūrėte Sovietų Sąjungoje.

Tačiau nelengva apgauti jaunimą, kuris ilgisi ko nors tikro, kas duotų gyvenimo tikslą ir paskatinimą. Nelaimei, tam tikras skaičius jaunų amerikiečių, desperatiškai ieškodami ko nors vertingo ir naujo, pasuko klaidingu keliu ir bando rasti palengvinimą narkotikuose, tokiu būdu griaudami savo gyvenimą. Bet tai tik mažuma. Dauguma randa normalų, sveiką gyvenimo kelią. Ir tų jūs niekada neįstengsite paimti į savo rankas ar pagauti į savo tinklus.

JĖGA, KURIOS NEĮSTENGSITE NUGALĖTI

Jūs pasitikite savimi ir esate tikri savo jėga bei galybe. Jūs turite tankus, kulksvaids, nuodingas dujas, raketas, atomines bombas. Bet iš tikrųjų jūs esate labai silpni. Jūs net neįstengiate suvokti, kad pasaulyje yra galinga jėga, prieš kurią jūs

esate visiškai bejėgiai su visais savo naikinimo įrankiais, nes jūs negalite sunaikinti Dievo dvasios, kuri gyva kiekviename žmoguje. Jos negalima uždaryti nei į kalėjimus, nei į bepročių namus. Šios jėgos jūs negalite sunaikinti nei grasinimais, nei fiziniais kankinimais, net nei mirtimi. Ji tik augs ir stiprės už jūsų kalėjimų sienų.

Persekiojami, ištremti, liguisti, kartais vos gyvi šie žmonės yra nepalyginamai stipresni, negu jūs. Jūs neturite jokios galios į juos. Jie yra rusų intelektualų elitas, geriausios rusų kultūros ir kūrybinės minties atstovai, talentingiausieji rašytojai, poetai, mokslininkai, savo rankose laikantieji didžiausią nenugalimą jėgą, kokia tik egzistuoja pasaulyje — Šventoji Dvasia žmoguje ir tikėjimas Dievu.

Mano tėvas tuos žmones, kuriuose dar nėra pabudęs dvasinis gyvenimas, vadindavo morališkai mirusiais. Tikėjime, kad kurią nors dieną jūsų sąžinė atbus ir jūs suprasite visą baisumą tų nusikaltimų, kuriuos jūs papildote. Kitados vienas jaunas vyras, komunistų partijos narys, man pasakojo, kaip mirė Leninas. Rezidencija, kur jis gyveno, buvo apsupta raudonosios armijos sargybų. "Niekam nebuvo leidžiama prisitarti prie mūsų", pasakojo tas jaunas žmogus. "Kiekvienas buvo laikomas bent už mylios. Bet aš girdėjau Lenino šauksmus... Buvo klauku! Jis turėjo baisiai kentėti. Gal nuodėmės jį kankino? Kas gali žinoti?"

ČEKISTU BEPROTNAMY

Gailestingoji sesuo, kuri dirbo viename mano padalinyje Pirmojo pasaulinio karo metu ir kuri vėliau dirbo beprotnamy, skirtame buvusiems slaptosios policijos (Čekos) nariams, man pasakojo: "Jūs negalite įsivaizduoti, kaip aš buvau pergašdinta, dirbdama su tais žmonėmis! Visą dieną girdėjau baisesius, laukinius, nežmoniškus šauksmus. Mačiau iškreiptus veidus, suterorizuosius to, ką jie regėjo; jų akys buvo pilnos baimės, veidai nukloti šaltu prakaitu. Jie tiesdavo drebančias rankas, prašydami gelbėti. Ką gi jie matė? Praeities vaizdus, pusiau mirusius žmones, krauju padengtus

lavonus, žaizdas, randus, jų kankinamų žmonių pilnas baimės akis, maldavimą pasigailėti... Jiems vaidenosi negirdėti kankinimai, sadistiški lėto žudymo metodai, nelaimingų žmonių šauksmai«. Tarpais aš patį jaučiausi besidaranti ligone, bet kaip pabėgti? Jie mane vertė pasilikti".

Prieš 50 metų ta gailestingoji sesuo pasakojo man šiurpius pergyvenimus. Ir kas gi pasikeitė per tą laiką? Tie patys persekiojimai, tie patys brutalūs žudymai, kankinimai, tas pats kitų žmonių gyvybės niekinimas, juodinimas visko, kas brangu ir šventa žmogui. Ir kodėlgi jūs vykdate šiuos nusikaltimus? Argi teisingumo ir pasigailėjimo jausmas yra visiškai jums svetimas? Kodėlgi jūs ir toliau tebemeluojate ne tik kitiems, bet ir sau? Tikriausiai jūs jau negalite ilgiau betikėti fantastiška komunizmo idėja, nuo kurios jūs taip toli atitrukote ir kurios niekur pasaulyje masės nepriima. Niekas daugiau jums nebetiki, nors jūs tebešaukiate apie didelius laimėjimus. Kokie gi tie laimėjimai? Kur jie?

Nepatenkinti 235 milijonai žmonių, kurie iki šiol neturi pakankamai maisto, drabužių, kurie tegauna skurdžius atlyginimus, bet kas svarbiausia — kenčia dėl laisvės stokos. Jūs bandėte savo metodus primesti, versdami valstiečius jungtis į kolūkius prieš jų valią ir norą, bet kaipgi žmonės gali rodyti entuziazmą ir gerai dirbti, kai virš jų galvos yra grasinantis bizūnas? Vienas po kito jūsų eksperimentai išblėsta.

GAŠLI PROLETARIATO VADU PRABANGA IR LĖBAVIMAS

Komunizmas yra visam laikui palaidotas Rusijoje ir kituose kraštuose. Jūsų eksperimentų tęsimas ir žmonių kankinimas už geležinės uždangos yra visiškai beprasmis. Jūs tai žinote. Net ir Leninui nepasisekė valstiečių kolektyvizacija, ir jis turėjo imti naują ekonominę politiką.

Jūs absoliutiškai laikotės valdžios. Kodėl? Ar tai jums atneša sadistinį pasitenkinimą? Ar žmonių kančių matymas jums duoda didelį malonumą? O gal priežastis yra daug paprastesnė: jūs desperatiškai

Algirdas Grigaitis

Acapulco

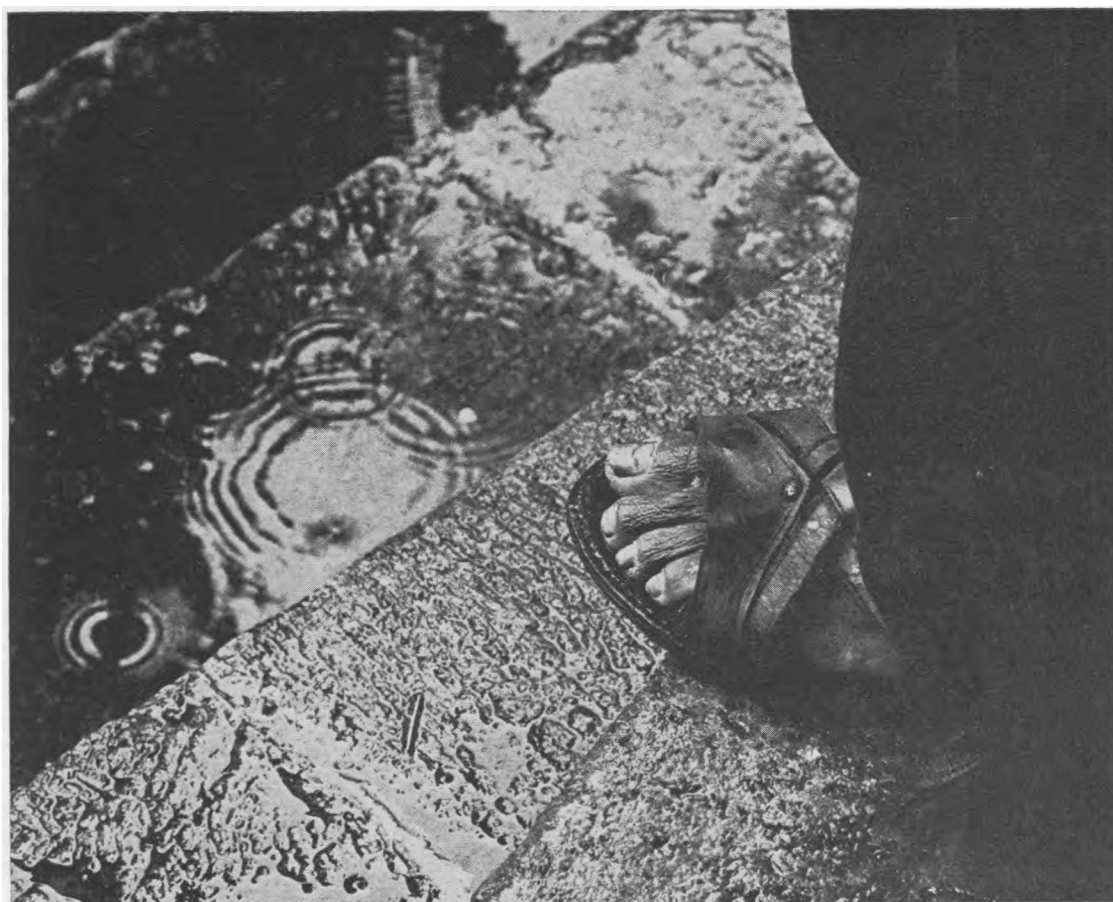
Algirdas Grigaitis

Zocalo, Ciudad de Mexico

Algirdas Grigaitis

Arena de Mexico

Algirdas Grigaitis

Taxco

stengiatės išsilaikyti valdžioje, kuri jums atneša visas medžiagines gėrybes, kurių jūs norite? Savo knygoje "Vieneri metai" Svetlana Aleliujeva gyvai nupiešė prabangų "proletariato vadų" gyvenimą su jų puošniomis rezidencijomis, vasarnamiais, jų gašliu lėbavimu, girtuokliavimu, ir visas tas jų prabangos gyvenimas yra vedamas vargšų darbininkų ir tarnautojų sąskaiton, kuriems temokamas skurdus atlyginimas.

Ar nepagalvojate, kad, kalbant apie prabangų gyvenimą, jūs jau pralenkėte tą kaltinamąją senąją buržuaziją, pabėgusią nuo nužudymo? Atrodo, kad viskas jūsų veikime vyksta sklandžiai, be sunkumų, niekas nesikiša į jūsų "išmintingą" tvarkymą vienos didžiausių pasaulio tautų. Visi laisvieji kraštai jus pripažino. Taip pat ir Jungtinės Tautos, kurios buvo įsteigtos palaikyti taiką ir teisingumą pasaulyje. Bet Jungtinės Tautos nėra susirūpinusios rusų tautos kentėjimais. Gal joms nežinomas mirštančiųjų skaičius kalėjimuose ir vergų stovyklose, gal jie nežino, kiek milijonų žmonių yra išžudyta Sovietų valdovų!

NESUNAIKINAMA DVASINĖ JĖGA

Žinoma, jūs nebijote Jungtinių Tautų. Jos neprotuoja: prieš jūsų nusikaltimus. Tai ko jūs bijotės? Galanskovų, Danielių, Sinjavskių, Borisovų, tų aukštos kultūros žmonių ir tos dvasingos grupės? Kitu atveju, kodėl jūs panorėtumėte juos izoliuoti, uždaryti į kalėjimus ir beprotnamius? Bet yra vienas dalykas, kurio jūs neįstengiate suvokti — jūs neturite jėgos tų žmonių užmušti ar sustabdyti jų įtaką į kitus. Jėga, kuri jiems vadovauja, nesiduoda įkalinama, sunaikinama, kaip jūs negalite sunaikinti oro, kuriuo kvėpuojate.

Ar jūs manote, kad Borisovas miręs? O, ne! Jis gyvas, ir jo idėjos skleidžiamos pasaulyje. Tai kokia prasmė kalinti visus tuos rašytojus, poetus, mokslininkus? Kodėl jūs jiems neduodate laisvės? Išleiskite juos, atidarykite savo kalėjimų duris, duokite laisvę šiems žymiesiems, nekaltiems žmonėms, kurių vienintelis nusikaltimas tėra, kad jie nori laisvai galvoti ir kalbėti.

Aleksandra Tolstoy".

FOTOGRAFAVIMO MENAS

ALGIMANTAS KEZYS, S. J.

Išėik į gamtą pasivaikščioti su draugu, sakysim, su poetiškos dvasios draugu. Jis pamato gražų vaizdą; puola į ekstazę; prašo tave jį nufotografuoti. Bet koks jo nusi-vylimas, kai vėliau gauna fotografiją! Pro-zaiška, neįdomi. O jis, žiūrėdamas į tą pa-čią vietą, kaip ir fotografijos aparatas, per-gyveno tiesiog ekstatiską grožio pajautimą.

Pasitaiko ir kitaip. Eidamas su draugu gatve, pamatai, kad jis pradeda iš tavęs šypsotis, kai, išsiėmęs fotografijos aparata, taikaisi fotografuoti apgriuvusią sieną ar netoliese esantį nešvarų prūdą. Žiūrėda-mas į tas nelabai kilnias kasdieninio gyve-nimo apraiškas, jis nematė jose jokio gro-žio. Pamatė jį vėliau, kai buvo parodytos fotografijos...

Fotografavimas nėra būtinai gamtos nu-kopijavimas. Net keista — fotografijos apa-ratas gali gamtos nepaisyti. Kartais jis vi-sai sudarko gražiausią gamtos kampelį, o kartais jį padaro gražesnį, negu iš tikrųjų buvo. Išprusęs fotografas matytą vaizdą gali taip pakeisti, kad jo neatpažinsi. Jis ži-no ne vien tai, kas gamtoje gražu, bet ir tai, kaip tas grožis atrodys nuotraukoje. Reiš-kia, fotografavimas prašoka gamtos uždė-tas ribas ir nugali fotografijos aparato įgim-tą objektyvumą. Kūrybingas fotografavi-mas gamtą apvaldo, o fotografijos aparato objektyvą paverčia subjektyviu. Todėl nuotraukose vietoje faktiškos formulių kal-bos kartais atrandame prakalbėjusį žmogų.

Šis "Laiškų Lietuviams" numeris yra iliustruotas *Algirdo Grigaičio* fotografijos darbais. A. Grigaitis šio žurnalo skaityto-jams jau seniai pažįstamas. Didelė dalis praėjusių metų viršelių buvo papuošti jo meniškais nuotraukomis. Š. m. birželio

12 — 20 d. įvyksta šio mūsų žymaus foto-grafijos menininko darbų paroda Čiurlionio galerijoje. Iš anksto sunku spręsti apie pa-rodą, bet iš atsiųstų žurnalui nuotraukų ga-lima pastebėti tam tikrą A. Grigaičio foto-grafavimo metamorfozę. Anksčiau mes jį

KAIP GALVOJA JAUNIMAS?

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Prieš keletą mėnesių buvo suruoštas simpoziumas, kuriame dalyvavo apie dvidešimt studentų, berniukų ir mergaičių. Jų amžius — maždaug 20 — 26 metai. Beveik pusė visų dalyvių buvo ateitininkai, o kiti priklausė skautams, santariečiams, neolitanams. Inicijatyva suruošti tokį simpoziumą išėjo iš jų pačių. Svarstymui jie pasirinko dvi temas: 1. Institucinė Bažnyčia, 2. Priešvedybinis santykiavimas. Simpo-

pažinome kaip labiausiai mūsųose iškilusį fotografijos eksperimentalistą, kuris iš prisifotografuotų skaidrių ir negatyvų tamsiosios kameros magikos pagalba sukurdamo būdingų kompazicijų bei grafiškų siluetų. Sprendžiant iš dabartinių nuotraukų, Algirdas Grigaitis keičiasi. Dar galima pastebėti kai kurias ankstyvesniosios technikos liekanas, kaip kontrasto pabrėžimą (215 psl.) ar visišką juo susižavėjimą (198 psl. pirmoji nuotrauka), bet iš esmės ir šios nuotraukos jau slenka realizmo link, nekalbant apie kitas, kuriose Grigaičiui būdingo abstraktavimo visai nėra. Ar tai naujasis A. Grigaičio kelias, spėti iš šių kelių pavyzdžių, aišku, negalima. Tenka laukti parodos, kuri pasakys, ar šie samprotavimai teisingi, ar ne.

ziume dalyvavo ir "Laiškų Lietuviams" redaktorius, bet tik kaip stebėtojas. Jis buvo specialiai prašytas nepareikšti savo nuomonės, bet leisti studentams laisvai išsikalbėti, nes simpoziumo tikslas buvo ne priėti kokių nors dogmatinių ar moralinių išvadų, bet tik pažiūrėti, kaip studentija šiais klausimais galvoja, koks yra jų įsitikinimas.

1. AR REIKALINGA BAŽNYČIA, AR UŽTENKA TIK TIKĖJIMO?

Pirmąją temą pateiktas klausimas: ar reikalinga Bažnyčia (forma), ar užtenka tikėjimo (turinio)? Kiekvienas stengėsi atsakyti, kaip jam asmeniškai atrodo. Žinoma, atsakymų mintys kartojos. Buvo kalbama be jokio iš anksto nustatyto plano. Kai kurių mintys buvo labai neaiškios, gal ir ne į temą, nes jiems ir tikėjimo bei Bažnyčios sąvokos nebuvo aiškios. Čia ir pateiksime trumpai jų išreikštas mintis, iš kurių gal šiek tiek paaiškės mūsų dabartinio jaunimo galvosena.

Visi pasisakė, kad turinys svarbiau negu forma. Nė vienas aiškiai nepasisakė, kad visiškai neturėtų tikėjimo, bet daugelis "pasigyrė", kad nepriklauso jokiai Bažnyčiai — institucijai, kad savo santykius su Dievu tvarko pagal savo supratimą. Štai

kai kurios pabiros dalyvių mintys ar charakteringesni išsireiškimai.

- Man asmeniškai kokia nors forma yra reikalinga. Žmogus tos formos ieško visur, taip pat ir Bažnyčioje. Bet aš nemėgstu sekti visų formų, jeigu neprieinu išvados, kad ta forma yra reikalinga. Vis dėlto kokia nors išorinė forma yra reikalinga, nes mes esame ne tik protiniai, bet ir kūniniai sutvėrimai. Tad man forma religijoje yra reikalinga, bet ne būtinai tokia, kokią visi vartoja.

- Aš nemėgstu masių ir masinio išsireiškimo, kurio yra labai daug Bažnyčioje. Nemėgstu klausyti įsakymų, kurie nėra realūs mano gyvenimui. Aš atsisakau beveik visų formų ir turiu savo religiją. Aš noriu Dievą garbinti arba, geriau sakant, pažinti taip, kaip man patinka. Man atrodo, kad tai yra grynai mano reikalas. Tai nereiškia, kad aš netikėčiau — aš tik turiu savo būdą tikėjimui išreikšti.

- Bažnyčioje aš randu labai daug man priimtinių formų, tad labai mažai tenka man pačiai susikurti, bet žinau, kad daugelis mano draugų randa visai kitas proporcijas.

- Man atrodo, kad kiekvienam žmogui Dievas yra asmeninis, skirtingas. Tai nereiškia, kad kiekvienas turėtų vis kitą Dievą. Dievas yra vienas ir tas pats, bet jis turi daug įvairių aspektų, daug įvairių veidų. Kiekvienas žmogus mato vis kitą Dievo veidą.

- Bet kas gi yra Dievas? Jis yra meilė. Tad kiekvienam žmogui, ar krikščioniui, ar budistui, jis yra tas pats.

- Aš manau, kad jeigu kiekvieną paklausi, kas yra Dievas, tai bus daug įvairių atsakymų. Vienam jis bus meilė, kitam ramybė ir t. t. Bet man atrodo, kad mūsų pagrindinis klausimas buvo ne, kas yra Dievas, bet koks yra santykis tarp Dievo ir religijos. Ar tikėjimas yra tik individualus dalykas, kuris netoleruoja grupės? Ar tau pačiam yra lengviau su Dievu palaikyti ryšį (melstis) grupėje, ar atskirai?

- Man patinka pačiam. Jokios pareigos grupei nejaučiu. Bažnyčia man gal tik padeda apie Dievą pagalvoti.

- Visos tavo idėjos apie Dievą yra kilusios, santykiaujant su kitais žmonėmis. Kokios tavo idėjos apie Dievą galėtų būti, jeigu niekas tau apie jį nebūtų kalbėjęs?

- Aš tik žinočiau, kad jis yra.

- Žinoma, tos Bažnyčios formos yra labai griežtos, atstumiančios. Bet vis tiek kokios nors formos yra reikalingos. Mes kiekvienas esame individas, bet taip pat įeiname į kokią nors bendruomenę. Mes ieškome bendrų išraiškos formų bendruomenėje, taip pat ir Bažnyčioje. Religija yra asmeninis išpažinimas, bet Bažnyčia yra bendras žmonių tiesos ieškojimas. Ar tau, X. Y., kuri sakei, kad nepripažįsti jokių formų, nebūtų geriau, jei grupė žmonių turėtų panašią Dievo sąvoką, kaip tu, ar tau tada formos nebūtų labiau prieinamos?

- Ne. Jeigu aš noriu pasikalbėti su savo tėvu koku nors intymiu svarbiu reikalu, aš noriu būti viena su juo, nenoriu, kad kiti ten būtų. Lygiai taip ir su Dievu.

- Man visai nekliudo kalbėtis su Dievu asmeniškais reikalais, jeigu ir kiti drauge su manimi esantieji kalbasi su juo savo reikalais. Juk jeigu yra pvz. vardinės ar gimtadienis, tu pasikvieti grupę draugų ir drauge su jais jį sveikini.

- Bet kiekvienas jam atneš skirtingas dovanas ir jį sveikins skirtingais žodžiais. Aš nesijausiu su juo taip atvira, kaip būčiau tik viena. Aš būsiu suvaržyta.

- Gal čia palyginimas su tėvu nelabai tinka. Paimkim šeimą. Tu esi vienturtė. Bet mes esame vienos didelės šeimos nariai. Mes kaip tik ir turime ieškoti bendro šeimyninio išsireiškimo, garbės ir meilės Dievui, o taip pat meilės ir respekto vieni kitiems. Toks bendras Dievo garbinimas yra daugiau negu asmeninis bendravimas.

- Yra dvi bendravimo plotmės. Kai mes norime su savo draugu asmeniškai pasikalbėti, tai nenorime, kad būtų ten ir kiti, bet kartais mes suruošiame baliuką, norėdami jį pagerbti ir pasveikinti. Įdomu, ką kiti apie šias dvi plotmes galvoja. Ar tai tinka ir religijai?

- Žmogus nė vienoje gyvenimo srityje nestovi vienas. Jam reikia kitų pagalbos.

- Aš nuolat domiuosi, kas dedasi Bažnyčioje, nes noriu sužinoti, ar ten yra kokių nors naujų, man labiau priimtinių formų.

- Man pvz. nepatinka viena svarbiausių Bažnyčios formų — mišios. Nėra gera, kad kiekvienose mišiose vis tas pats ir tas pats, išskiriant vieną kitą skaitymą. Aš norėčiau kiekvieną kartą ko nors naujo. Gal man patiks būti tokiose mišiose, kur susirinks 20 — 30 panašiai galvojančių asmenų, bet ką man duos tos mišios, kuriose dalyvauja šimtai ir tūkstančiai įvairiausių man visai nepažįstamų žmonių?

- Aš dėl to esu nusivylusi dabartine mišių forma, kad man neatrodo, jog žmonės ten ateina melstis. Jeigu aš žinočiau, kad tie žmonės tikrai meldžiasi ir tiki, tai ir aš drauge su jais galėčiau išreikšti savo tikėjimą ir pagarbinti Dievą. Nesvarbu, kad kitų Dievo konceptas būtų skirtingas, bet svarbu, kad žinai, jog jie turi su Dievu kontaktą ir tiki.

- Man asmeniškai nesvarbu, ar yra daug žmonių, ar nieko nėra. Man aplinka visiškai dingsta, jeigu aš giliai jaučiu. Formos yra reikalingos, nes religija yra nematomas dalykas, o žmonės nori ką nors apčiuopti.

- Šis klausimas yra sunkus, nes mes esame taip indoktrinuoti, tai jaučiame tam tikrą kaltės pajautimą, jeigu neklausome Bažnyčios. Forma yra reikalinga tiems, kurie nenori patys galvoti. Tikėjimas yra grynai asmeniškąs dalykas. Kai kam Bažnyčia gal gali padėti, bet man ji tik pakenkė.

- Man atrodo, kad jeigu mes kritikuojuame Bažnyčią, tai kritikuojuame patys save, nes juk mes esame Bažnyčia. Bažnyčia kinta drauge su mumis.

- Nenoriu su tuo sutikti. Bažnyčia, kaip dvasia, yra tas pat kaip ir mes, bet Bažnyčia, kaip institucija, yra visai skirtingas dalykas. Man atrodo, kad tokia institucija yra visai nereikalinga.

- Bet ar negalėtum žiūrėti į Bažnyčią, kaip į tam tikrą instituciją, kuri papildo žmogų. Juk tam tikra disciplina yra reikalinga.

- O aš manau, kad yra visiškai nemo-

ralu atiduoti savo laisvą valią kitam. Dievas negali atimti žmogaus laisvos valios ir ją atiduoti Bažnyčiai.

- Bažnyčia yra žmogaus galvojimo priešas. Ji duoda taisyklių sąrašą: jas vykdyk, ir viskas bus gerai. Bet iš tikrųjų tai nėra taip paprasta. Pati Bažnyčia dabar persigalvoja ir daug ką keičia.

- Tad gal galėtume padaryti tokią išvadą: organizuota Bažnyčia yra reikalinga tam, kuris to nori ir siekia, bet nereikalinga tam, kuris gali be jos apsieiti.

- Gal dar galėtume pažvelgti į Bažnyčią — normų daveją? Tai rištųsi ir su mūsų antrąja tema — priešvedybinio santykiavimu, nes ypač dėl to čia mes ir susirinkome.

- Visiškai ne! Priešvedybinio santykiavimo klausimą mes norime nagrinėti visiškai nepriklausomai nuo Bažnyčios nuostatų. Mes tik pasisakysime savo nuomones, savo asmeniškąs įsitikinimus. Tai bus daug įdomiau.

PRIEŠVEDYBINIS SANTYKIAVIMAS

Buvo pateikti šie klausimai: ar meilė ir seksas yra tas pat? Kaip į priešvedybinį santykiavimą žiūri dabartinis jaunimas — studentija? Ar Bažnyčia gali ką nors čia nustatyti?

- Meilės apibrėžimas nėra lengvas dalykas, vis dėlto manyčiau, kad meilė ir seksas nėra visiškai tas pat, nors nematau ir didelės priešingybės.

- Jeigu gali prieš vedybas mylėti, tai dėl ko negali turėti lytinių santykių?

- Pirmiau Bažnyčia tai draudė, tur būt, dėl to, kad iš lytinių santykių galėjo gimti kūdikis. Jeigu tu negalėjai to kūdikio auginti, tai uždėdavai našta visuomenei. Tai buvo socialinės santvarkos pažeidimas. Dabar, kai yra įvairių apsisaugojimo priemonių, dalykas atsistoja visiškai kitoje šviesoje. Dabar galima turėti lytinius santykius, visiškai nepažeidžiant socialinės santvarkos, tad Bažnyčia neturėtų drausti.

- Aš net nenorėčiau sutikti, kad čia apilai būtų koks nors socialinis nusikaltimas. Mano nuomone, tie santykiai yra

aukščiausias meilės pareiškimas. Tiems asmenims tuo metu tai yra daug svarbiau, negu galimos pasekmės.

- Man atrodo, kad čia yra asmeniškasis apsisprendimas. Man šeimos sukūrimas yra toks svarbus, kad tą visišką atsidavimą kitam palieku tik šeimos ribose. Žinoma, kiti gal kitaip apsispręs.

- Bet Bažnyčia su tavimi nesutinka, kad čia yra asmeninis apsisprendimas. Ji nustato taisykles. Ji leidžia naudotis sąžine, bet drauge ir duoda įsakymus. Man atrodo, kad tai nesuderinama.

- Čia buvo paaiškinta, kas yra sąžinė ir kada galima ją sekti. Sąžinė yra galutinis sprendimas apie *konkrečius* veiksmo moralumą. Jeigu yra aiškus Dievo ar Bažnyčios įsakymas, tai žmogus turi jam nusiilenkti. Jis negali sakyti, kad jo sąžinė to nepripažįsta. Bet kai tą įsakymą reikia pritaikyti konkrečioms atvejams ir kai kyla neaiškumai, ar jis čia galioja, ar ne, tai tada reikia vadovautis savo sąžine.

- Mano nuomone, Bažnyčia yra tarpininkė tarp žmogaus ir Dievo, bet ne tarp dviejų žmonių, tad šiame klausime ji turėtų leisti apsispręsti patiems žmonėms. Jeigu Bažnyčia taip elgtųsi, būtų daug logiškiau.

- Bet tai tada Bažnyčia taip pat negalėtų sakyti, kad negalima vogti arba žudyti? Bažnyčia juk tik interpretuoja Dievo įsakymus.

- Nenorėčiau sutikti, kad ji tai gali daryti. Man atrodo, kad ji yra tik tam tikra patariamoji institucija.

- Bet mes jau per daug nuklydome nuo užsibrėžto tikslo — pasakyti savo nuomonę, visiškai nepriklausomai nuo kokios nors institucijos. Mes jau per daug kalbame apie Bažnyčią.

- Gerai, grįžkime prie savo nuomonių pareiškimo. Man neatrodo, kad lytiniai santykiai turėtų būti rišami su vedybomis. Čia jokia institucija ir joks kitas asmuo negali pasakyti, kas gera ir kas bloga. Tai yra dviejų asmenų apsisprendimas. Jei nėra jokio kriminalo, jei nepakenkiama kitiems, tai čia ne Bažnyčios reikalas spręsti.

- Naudinga prieš vedybas išbandyti, kad paskui po vedybų viskas nesibaigtų tragiškai.

- Man religija jokios reikšmės neturi, tai aš galiu asmeniškai apsispręsti, bet kas religiją pripažįsta, tai turėtų laikytis jos nuostatų.

- Mano šeimos sąvoka reikalauja tai palikti tik po vedybų. Man atrodo, kad galutinis atsidavimas kitam žmogui nėra menkies, bet labai svarbus dalykas. Priešvedybinių santykiavimą laikau nemoraliu.

- O kas yra moralė? Tai, kas išmokta iš kitų. Bet čia yra visiškai individualus dalykas. Vieniems tai gali būti nepriimtina, o kitiems visiškai natūralu. Absoliuti moralė neegzistuoja.

- Jeigu nepažeidi nei kito asmens, nei socialinės santvarkos, nei pats savęs, tai gali santykiauti prieš vedybas.

- Aš negretinu lytinių santykių nei su meile, nei su vedybomis. Tai yra asmeniškas apsisprendimas, vadovaujantis savo ir kito asmens jausmais.

- Bet negalima pasiduoti tik momento aistrai, reikia žiūrėti ir į ateitį, kas iš to išeis. Reikia žiūrėti, kad ateityje nesigailėtum savo veiksmo.

Paskui buvo paklausta, kaip jie galvoja apie tą mergaitę, kuri jau bus turėjusi lytinius santykius su kitais berniukais. Ar kiti norėtų tokią vesti. Čia beveik visi tik nusišypsojo ir sakė, kad jiems tai neturi jokios reikšmės. Juk vėdi ne mergystę, bet mergaitę. Vienas savo "liberaliu galvojimu" nuėjo dar toliau. Jis buvo paklaustas, kurią iš dviejų mergaičių pasirinktų vedyboms, jeigu abidvi būtų visais atžvilgiais vienodos, skirtųsi tik tuo, kad viena būtų dar visai nekalta, o kita jau būtų buvusi keletą metų vieša prostitutė. Jis atsakė, kad didelio skirtumo nebūtų, bet vis dėlto gal labiau linktų į tą buvusią prostitutę, nes ji jau turinti patyrimo.

Žinoma, kai kurie pasisakymai gal buvo tik noras pasirodyti "moderniu" prieš kitus, kai kurie nedrįso aiškiai pareikšti savo nuomonės, kad kiti iš jo "konservatyviš-

kūmo" nepasišaipytų. Daug tiksliau būtų galima sužinoti jaunimo nuomonę, jeigu kiekvienas atskirai, visai nepriklausomai nuo kitų atsakytų į įvairius pateiktus anketos klausimus. Gal kada nors tokią anketą paruošime ir išsiuntinėsime. Vis dėlto šis pluoštas pabirų minčių rodo, kuriuo keliu orientuojasi dabartinis mūsų jaunimas. Svarbiausia kai kurių čia minėtų atsakymų ir pasisakymų priežastis — tikėjimo stoka. Kai kurie dalyviai turėjo labai neaiškų Dievo konceptą ir jo buvimu labai abejojo.

Abejojo, ar Dievas yra davęs 10 įsakymų. Kai kurie netikėjo, kad Kristus buvo Dievas, kad jis įsteigė Bažnyčią ir jai suteikė autoritetą spręsti jo vardu.

Būtų labai įdomu ir naudinga, kad kiti, pasiskaičiusieji čia pateiktas mintis, parašytų, ką jie galvoja. Būtų gera susilaukti ir ilgesnių išsamesnių straipsnių šiais klausimais. Jau vienas kitas kompetentingas asmuo yra prašytas parašyti. Tikrai ateityje šiuos klausimus teks plačiau paliesti ir paaiškinti.

ANTRAJAM JAUNIMO KONGRESUI RUOŠIANTIS

VYTAS MACIŪNAS

Lietuvių tautos išsilaikymo Amerikoje krizės laikas vis artėja. Yra istorijos patvirtintas faktas, kad išeivijoje gyvenančios tautos po dviejų ar trijų generacijų visai įsijungia į krašto visuomenę ir dingsta. Gyvenamojo krašto visuomenėn pirmiausia įsijungia jaunimas. Jis nėra matęs gimtojo krašto, nėra gyvenęs savosios tautos visuomenėje. Gyvenamojo krašto visuomenė jam nesvetima. Jo draugai — amerikiečiai, jo mokytojai — amerikiečiai. Lietuviško jaunimo taip maža, o neturint artimų draugų lietuvių, jaunuoliui labai sunku išlaikyti savyje lietuviškumą. Todėl turi būti sudarytos sąlygos, kad lietuviškas jaunimas galėtų bendrauti su kitais lietuviais ir turėti artimų draugų lietuvių. Tuo būdu jaunuolis savaime įsijungs į lietuvišką visuomenę. Nors tėvai ir, bendrai kalbant, suaugusieji gali nemaža padėti, vis dėlto iniciatyva tokiam įsijungimui turi kilti iš paties jaunimo. Kol kas, deja, dar tik maža dalis jaunimo yra susidomėjusi lietuviškumo išlaikymu. Reikia, kad kuo daugiau jų susirūpintų tuo reikalu, pajustų entuziazmą dirbti ir vie-nytis.

Klausimas: kas ir kaip turėtų tokį susidomėjimą sustiprinti? Atsakymas: jaunimo kongresas. Žinoma, tai skamba gražiai, bet

ne taip jau lengva tai pasiekti. Kongresas turės jungti akademines, kultūrines ir politines sritis socialinėje plotmėje. Kongreso socialinė reikšmė yra pati svarbiausia. Su lietuvių kultūra gali susipažinti ir tikri amerikiečiai; jie gali užjausti sunkią lietuvių politinę padėtį, gali akademiškai spręsti Lietuvos klausimus, bet jiems, kaip nelietuviams, lietuviškoji visuomenė pasiliks svetima. Tad kongreso uždavinys — sudominti lietuvių jaunimą, kad jis aktyviai dirbtų ir dalyvautų lietuviškoje visuomenėje.

Dar svarbu yra kongreso tema ir metodai. Metodas turi būti diskusinis. Be rimtų diskusijų nebus progos išreikšti savo mintis, skirtingas nuomones ir išsiaiškinti. Paskaitos turi būti trumpos. Ilgos paskaitos gali būti naudingos, betgi dažniausiai jų naudingumą mato tik pats paskaitininkas. Taip pat svarbu, kad paskaitos sukeltų ir bent kiek tam tikros kontroversijos. Sociologai pripažįsta, kad kontroversija kaip tik išlaiko visuomenę gyvą ir paskatina žmones galvoti.

Tema turėtų rištis su lietuviškuoju gyvenimu; reikia apsvarstyti ir santykius su dabartine Lietuva. Betgi svarbiausia, kongresas turi išnagrinėti klausimą ir nuspręs-

ti, kaip išeivijoje išlaikyti lietuviškumą. Kongreso programoje negalima pamiršti šokių ir dainų. Be jų nebus jaunimui nuotaikos, o be nuotaikos kongresas nepasiseks.

Rengėjams yra daug darbo prieš akis. Reikia gerų paskaitininkų, gerų diskusijų vadovų, gero orkestro, gerų patalpų. Reikia, kad ir jaunimas gausiai dalyvautų, tada ir kongresas bus sėkmingas. To mes visi nuoširdžiai laukiame ir linkime.

GYVENIMO FAKTŲ MOZAIKA

JUOZAS PRUNSKIS

- Žmogaus smegenys turi 12 bilijonų ląstelių. Tai nuostabi žinių saugojimo centrinė. Kaip sako mokslininkai, žmogus į savo galvą gali sukrauti keliasdešimt kartų daugiau žinių, negu yra Kongreso bibliotekos 9 milijonuose tomų. Tai didelė dovana, kuri panaudotina tauriems minties lobiams telkti.

- Kai Jurgis Washingtonas, pirmasis JAV prezidentas, priimdamas savo pareigas 1789 m. bal. 30 d., prisiekė, po priesaikos jis dar pridėjo maldele iš keturių žodžių: "Taip man, Dieve, padėk". Nuo to laiko oficialiose priesaikose ir dabar šie žodžiai vartojami. Tai vartotina ir šiaip, pradedant kokį didesnę užsimojimą.

- Vankuveryje, Kanadoje, cirko dramblys sutriuškino vienos moters raudoną automobilį. Gyvulio savininkas atsiprašinėjo, sakydamas, kad jo dramblys yra įpratęs sėstis ant raudono daikto. Automobilu dar buvo galima važiuoti. Vykdamą į garažą, moteris kelyje pateko į spūstį, kur buvo atsitikusi susisiektimo nelaimė. Netrukus atvyko greitosios pagalbos mašina. Pamačiusi tos moters sumurkdytą automobilį, greitosios pagalbos įgula tuojau atskubėjo prie jos. Moteris aiškino jiems, sakydama: "Aš nebuvo patekusi čia į nelaimę. Mano automobilį sumurkdė dramblys".

Tai išgirdęs greitosios pagalbos tarnautojai ir policininkas neabejojo, kad sutrenkimas tai moteriai sumaišė smegenis. Ją greitai ištūmė į mašiną ir nugabeno ligoninėn.

Nereikia per greitai spręsti, neištyrus reikalo.

- Vienas dvylikos metų jaunuolis, kartą bemėgindamas blogai sumaišytus chemikalus, susilaukė sprogimo. Buvo išdegintos jo akys ir nutrauktos abidvi rankos. Ir vis dėlto tai nesunaikino to ryžtingo jaunuolio ateities. Jis ištengė baigti kolegiją ir įsigijo specialybę padėti invalidams pasiekti kokią nors profesiją.

- Bethovenas gražiausią savo muziką sukūrė po 32 m. amžiaus, kai jis jau buvo apkurtęs. Iš Aleksandro Graham Bell daugelis juokėsi, kai jis skelbė išrandęs telefoną. Žmonės sakė: "Tas pakvaišėlis sako galėsiąs vielomis kalbėtis!" Louis Braille, būdamas aklas, išrado akliesiems raštą. Dostojevskis, nepaisant ketverių metų tremties Sibire ir nepaisant nuomario ligos, tapo vienas didžiausių rašytojų.

Stipriųjų asmenybių ir talentų kliūtys nepalaužia.

- Kai irzlus keleivis ėmė priekabauti, įlipęs į autobusą, šoferis jį paklausė:

— Tai ar su žmona šį rytą išsibarei?

— Išsibariau, — prisipažino tas nustebes.

— Tai privatus šeimos reikalas. Ar dabar reikia tuos barnius kelti į viešumą?

— Atsiprašau...

- Vienas skystojo kuro išvežiotojas sumaišė adresus ir visai kituose namuose į vamzdį, atjungtą nuo krosnies, supylė 385 galionus žibalo, užliedamos visą rūšį.

Vienas Filadelfijos bankas turi skyrių, pavadintą "Kam aš priklausau?" Čia padedami indėliai, atsiųsti paštu su neišskaitomais vardais ir adresais.

Apskaičiuojama, kad dėl klaidingai parašytų skaičių, užsakymų, čekių Amerikoje per metus būna apie 70 milijonų dolerių nuostolių.

Budrumas ir apdairumas reikalingas visur ir visada.

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

TUŠTĖJA DAINŲ SKRYNELĖS

Labai šiuo metu Lietuvoje paplitę įvairūs kraštotyrininkai ir folkloristai pradeda nusiskųsti, kad pamažu nyksta senoviškosios liaudies dainos. Kai kuriose Lietuvos vietose šventinės, įvairius papročius, darbus ar apeigas apdainuojančios, vienbalsės ir sutartinės liaudies dainos beveik išnykusios. Jas pakeičia literatūrinės dainos ir įvairūs romansai, brukami į žmonių ausis radijo bangomis, o neretai ir svetimos melodijos, kartu su svetimais savo šeimnininkais į Lietuvą atklydę.

Senųjų liaudies dainų daugiausia išlikę pietryčių Lietuvoje. Dainuojančioje Dzūkijoje dar ir dabar galima išgirsti senoviš-

kiausių dainų. Pvz. A. Čepukienė yra padainavusi per 500 dainų, O. Grigaliūnienė — apie 400 ir t.t.

Daug dainų užrašoma ir Žemaitijoje. Senosios liaudies dainos greičiausiai nyksta Suvalkijoje, kurioje daugiausia susitelkę pramonės centrai, žmonės dažniau keičiasi, yra sumodernėję.

Gera, kad atsiranda dabartinėje Lietuvoje šviesuolių, kurie stengiasi surinkti ir išsaugoti šį nepamainomą tautos turtą nuo visiško išnykimo. Žiliems kaimo seneliams ir senutėms pamažu iškeldijant amžinybėn, tilsta, tuštėja stebuklingoji senovės dainų skrynelė...

(Medžiaga paimta iš "Kultūros Barų"
Nr. 1, 1971)

• Viena moteris už per greitą važiavimą pateko į teismą. Teisėjas pažino, kad tai jo buvusi mokytoja, kuri jam mokykloje liepusi parašyti 50 kartų: "Nevalia kalbėtis klasėje". Dabar jis jai uždėjo bausmę 100 kartų parašyti: "Nevalia važiuoti greičiau, negu leidžiama".

Mokant kitus, reikia ir pačiam pasimokyti.

• Vištų ūkio savininkė Anglijoje, darbuodamasi vištidėje, nuolat dainuoja. Ji tvirtina, kad, kaip muzika padeda, kad karvės duotų daugiau pieno, taip dainavimas

vištoms padeda būti dėslesnėms. Iš 100 vištų ji kasdien gaunanti 90 kiaušinių.

Galima tuo tikėti ar abejoti, bet kad daina visus gerai nuteikia, tai tikras dalykas.

• Skulptorius Dobbs Ferry Niujorko mieste parenka dalių iš išmestų skalbimo mašinų, automobilių, traktorių, plūgų, įvairių sulūžusių įrankių ir iš jų daro modernias skulptūras. Pvz. iš siuvamos mašinos padaro baleriną, iš grėblio gaidį ir t.t.

Bandymas sužalotose sielose atkurti Dievo paveikslą yra dar didesnė kūryba.

PAMINĖTAS KNYGNEŠIU "KARALIUS"

Šiais metais sueina 125 m. nuo žinomiausio Lietuvos knygnešio Jurgio Bielinio gimimo. Ryšium su šia sukaktimi Vilniaus bibliotekoje atidaryta paroda. Ekspozicijoje — spaudos draudimo metu platintos knygos, laikraščiai ir kitokia medžiaga apie anticarinį judėjimą Lietuvoje. ("Lit. ir Menas" Nr. 12, 1971)

Kažin kiek dar metų turės praeiti nuo to laisvės nešėjo gimimo dienos, iki Lietuvos sostinės knygynuose bus ruošiamos parodos su priešbolševikinio judėjimo medžiaga?

NORI GYVENTOJUS KARINGAI NUTEIKTI

Balandžio mėn. pradžioje Vilniuje įvykusiame XXIV komunistų partijos suvažiavime susirūpinta Lietuvos gyventojų kariniu paruošimu ir apmokymu. Specialiame pasitarime tuo reikalu numatyta surengti teorines konferencijas ir paskaitų ciklus, seminarus lektoriams apie tai, kaip propaguoti karines žinias, meno darbuotojų susitikimus su jaunimu ir Vilniaus karinės igulos kariais, organizuoti masinio gynybinio darbo mėnesį ir kitus renginius įvairių gyventojų sluoksniuose. ("Tiesa" 1971, balandžio mėn.)

Toks karinis gyventojų paruošimas ir informavimas ateityje tikrai gali būti naudingas, tik, gal būt, nelyginant tas antrasis lazdos galas, jis bus nukreiptas prieš pačius paruošėjus...

PAGALIAU PAAIŠKĖJO PASLAPTIS...

Plačiau ir ištisiem paskaičius okupuotos Lietuvos spaudą, kartais pasidaro visiškai nesuprantama, kaip, rodos, subrendę žurnalistai, visuomenininkai ir rašytojai gali be jokios atodairios ar paliovos liaupsinti savo tėvynės okupantą, girti viską, kas iš Rusijos ateina ir nematyti nieko naudingo laisvajame pasaulyje. Pasirodo, priežastis visai paprasta — kaltas rašalas! Lietuvos chemijos įmonės gamina tik vienos rūšies rašalą — "Vaivorykštę". Krašto parduotuvėse kitokio visai nėra. Apie šį rašalą ir jo

blogąsias ypatybes jau ne kartą rašė Lietuvos spauda, tačiau reikalai nepagerėjo. "Vaivorykštė" gadina parkerius ir yra tokios prastos kokybės, jog dažnas rašeiva turi prašyti važiuojančių į Maskvą, kad geresnio rašalo parvežtų. Todėl nenuostabu, kad maskvietišku rašalu parašyti lietuvių autorių straipsniai dvelkia komunistine propaganda.

TRŪKSTA KASDIENINIŲ PRODUKTŲ

Kažin kaip reaguotų eilinis Čikagos gyventojas, jei po darbo užsukęs į kurią nors maisto krautuvę mėsos, pieno, žuvies ar duonos nusipirkti, rastų tik tuščias lentynas, o visi produktai būtų seniai išsibaigę. Panašios situacijos didžiausiame Lietuvos mieste — Vilniuje kartoja kasdien. Nedidelie kiekiai pagrindinių, šviežių maisto produktų atvežami tik rytais ir išgraibstomi taip greitai, kad, visą dieną dirbusiems, nieko nebelieka. Žmonės dūsauja ir į laikraščius skundus parašo (pvz. "Švyturys" nr. 2, 1971), bet niekas tų skundų neišgirsta. Atrodo, kad apie tai nieko negirdėjo ir Joana Šimkūnas, kuri, grįžusi iš Vilniaus į savo namus Melbourne mieste, Australijoje, balandžio mėn. "Tiesos" redakcijai atsiuntė laišką, išreiškiantį visapusišką susižavėjimą sostinės "pažangumu" ir klestėjimu bolševikinėje santvarkoje.

NAUJOS GINTARO KASYKLOS

Baltijos jūros pakrantėje, ties pat valstybės siena, įrengta nauja Kaliningrado gintaro kombinato kasykla. Gintaro gysla guli žemiau Baltijos jūros lygio, todėl kasykloje be paliovos dirba siurbLIAI, traukdami iš jos vandenį. Norint gauti kilogramą gintaro, išimama 13-15 tonų uolienu. Kasykla pilnai veiks 1974 m., ir manoma iš jos gauti iki 1150 tonų gintaro. Gautąją žaliavą apdirba Kaliningrado kombinatas, o jo gaminius daugiausia eksportuoja į užsienius. Žinoma, nereikia nė aiškinti, kuris kraštas gauna daugiausia Lietuvos gintaro gaminių, kai tuo tarpu lietuviai negali savo giminėms užsienyje nė paprasčiausio gintaro gabalėlio atsiųsti.

VIS DĖLTO: KAIP DANGUJE, TAIP IR ŽEMĖJE

A. SALYS

Dėl Viešpaties maldos trečiojo prašymo mūsų bažnytinėje kalboje vėl yra kilę tam tikro nesutarimo: kas teiktina — *žemėje* ar *ant* žemės. Tuo klausimu jau senokai yra rašę St. Yla, J. Vaišnys, L. Dambriūnas ir Pr. Skardžius (Lux Christi priedas 1953, Gimtoji Kalba 1959 nr. 4, 1960 nr. 2). Vartojama abejaip. Tur būt, niekas neneigs, kad klausimas yra ne tik semantinis, bet kartu ir kalbinis. Pravartu jį žvilgtelėti istoriškai.

Iš lenkų kronikininko J. Dhigoszo ir M. Strykowski sužinome, kad Lietuvos krikščto metu (1387 ir 1413) Jogaila ir Vytautas patys mokę lietuvius Viešpaties maldos ir tikėjimo išpažinimo. O įvykių amžininkas magistras M. Kozłowski, Krokuvos akademijos profesorius ir rektorius, netrukus po Jogailos mirties Bazelyje 1434 m. pasakytame pamoksle (ten vyko bažnytinis susirinkimas) stačiai tvirtina, kad karalius "mokė juos (=lietuvius) tikėjimo išpažinimo ir Viešpaties maldos ir vienas išvertė iš mūsų vietinės (= lenkų) kalbos į jų kalbą, kad tuo lengviau jie galėtų įsiminti". Sintaksinės senojo Tėve mūsų teksto lenkybės *świeskis* (: *šwieč się*), *ateik* (: *przyjdź*), *būk* (*bađź*) ir žodžių tvarka (vardas tavo, karalystė tavo, valia tavo) irgi patvirtina, kad versta iš len-

kų kalbos. Tačiau vertimas ne ištisai pažodinis. Lenkiškieji posakiai *w niebie* ir *na ziemi* visuose ankstyvuosiuose Tėve mūsų tekstuose lietuviškai verčiami vienodai vietininko linksniu. Plg. (dabartine rašyba) Mažvydo: Būki tavo valia, kaip danguj, taip ir žemėje (1547), Būk valia tavo, kaip danguj, taip ir žemė (sutrumpinta iš žemėje, 1559, 1570); Vilento: Būk valia tavo, kaip danguj, taip ir žemė (1579); Daukšos: Būk valia tavo, kaip danguj, taip ir žemėj (1595); M. Petkevičiaus: Būk valia tavo, kaip danguj, taip ir žemėj (1598); rytiečių katekizmo: Būk valia tava, kaip danguj (ryt. dunguj), tep ir žemėj (1605); Gwagnino kronikos lenkiškame vertime: Būk valia tava, kap danguj, taip ir žemėj (1611). O 1962 m. Vilniaus universiteto bibliotekoje buvo surastas dar senesnis XVI a. pradžios rankraštinis poterių tekstas, rašytas rytinių dzūkų tarme. Jame irgi skaitome: Būki tavo valia, kaip danguj, taip ir žemėj. Verčiant pažodžiui, žinoma, lauktume tik *ant žemės*. Bet vertėjo lietuviškasis kalbos jausmas čia, matyt, įdėm reikalavo vietininko posakio, kad jis nukrypo nuo lenkiškojo teksto. Ir tai visai suprantama. Mat, posakyje *kaip danguje, taip ir žemėje* turime tokį pat dvejetainį vietos aplinkybės vietininką, kaip ir gyvosios

kalbos pavyzdžiuose: Birstant (byrant) dirvoj, birs ir jaujoj. Žilas plaukas galvoje, velnias uodegoje. Kiaulė lauke dvokia, stale kvepia. Kalne rugelių tu neriši, šieno lankelėj tu negrėbsi. Mano močiutė aukštam kalnely, naujam grabely. Todėl šitokiems esamiesiems vietininkams rytiečių tarmėse atliepia ir atitinkami einamieji vietininkai: Žilė galvon, velnias uodegon. Dalgelė pievon, žiburėlis sienon. Ir šiaip mūsų kalboje paprastų paprasčiausi tokie vietos aplinkybės vietininkai: Vietoj gulėdamas ir akmuo apželia. Srėbk sriubą, žuvį gale rasi. Tokio kelyje radęs neimčiau. Nestovėk lietuje, saulėje, vėjyje. Nė debesėlio danguj nemaityti. Veik visuose minėtuose pavyzdžiuose gyvojoje liaudies kalboje čia sakomas arba galimas pasakyti ir kilmininkas su prielinksniu *ant*. Bet vis tik bendrinė kalba tuo keliu neina. Todėl ir vietoje vulgarinių *rado ant stoties, susitiko ant gatvės, pastatė ant šventoriaus, sustojo ant turgaus, palikau ant kiemo, guli ant aslos, pririšo ant pievos, gyvena ant kaimo*, dabar pagal bendrą polinkį čia paprastai vartojame vietininko posakius. Taip pat visuotinai įprasta sakyti: *žiūrėk paskutiniame puslapyje, patikrink žemėlapyje*. Tik kalbos nevala čia pasakytų: *ant puslapio, ant žemėlapijo*.

Poterių tekste *ant žemės* pirmą kartą paliudytas reformato S. Chilinskio 1658-59 m. rankraštiniame naujojo Testamento vertime. K. Sirvydas savo Punktuose sakymų (1629) gretimais vartoja (ne poteriuose): *danguj ir žemėj ir ant dangaus ir ant žemės*, taip pat *ant svieto, ant žemės prispaudimas giminių*. Net tame pačiame puslapyje jis dvejai rašo: *tiesoj žmonių, Dievo sūdė ir ant žmonių tiesos, ant Dievo sūdo*, kur lenkiškajame tekste atliepia *na sądzie ludzkim, na sądzie božym*. Šie pavyzdžiai pirštu prikišamai rodo, kaip sintaksinės lenkybės ima viršų jo kalboje. Taip pat lenkiška sintakse dvelkia ir J. A. Giedraičio Naujojo Įstatymo (1816) vartosena: Ir bus ženklai ant saulės, ir ant mėnesio, ir ant žvaizdžių, o ant žemės suspaudimas giminių (Luko 21:25). Garbė ant aukštybių Dievui, o ant

žemės pakajus žmonėms geros valios (Luko 2:14).

XVIII a. poteriai su visomis lenkybėmis, taigi ir su *ant žemės*, bažnytinėje kalboje išliko iki pat Pirmojo pasaulinio karo. Konservatyvi ir lenkiškos tradicijos sunkinama bažnytinė vyriausybė nesiryžo reformai. Bet ryžtingai lietuviška kryptimi pasukęs vysk. Pr. Karevičius jau 1916 m. davė aprobatą naujiems, daugiausia J. Jablonskio patarimu pataisytiems poterių tekstams. Oficialiai tie poteriai, su *žemėje* vietoje *ant žemės*, Lietuvos bažnyčioms jo buvo įsakyti 1918 m. Tačiau po septynerių metų (1924) vyskupų konferencija kažkokiais sumetimais vėl sugrąžino *ant žemės*. Smulkiau žiūr. St. Ylos Liturginės terminijos klausimu (1953).

Dabar Lietuvoje meldžiamasi: Teesie Tavo valia, kaip danguje, taip ir žemėje. Tokį tekstą randame 1966 m. Vilniuje išleistame Apeigyne ir 1968 m. Liturginiame maldyne. Abu leidiniai turi ir Vatikano aprobatą. Išeivijoje vėl vieno kito spirte spiriamasi išlaikyti XVII a. lietuvių bažnytinės kalbos lenkinimo metu padarytą "pataisą" *ant žemės* (lenk. *na ziemi*). Plg. pernai Romoje išleistą Ordo Missae ir jį pasekusias Kurių vienybės su vysk. V. Brizgio aprobatą leidžiamas sekmadienines Mišias. Tai pataisai ginti pasišauta net su semantine ekvilibristika. Girdi, graikiškajame Evangelijos tekste (Mato 6:10) šiame prašyme vartojami du skirtingi prielinksniai *en* ir *api*, kuriems juk atliepią vėl skirtingi prielinksniai ir kitų kalbų vertimuose: ang. *in*: *on*, vok. *im*: *auf*, pranc. *au*: *sur*. Iš to pigi išvada, kad ir lietuviškai nedera versti vien vietininkais. Gaila, kad Jogaila su Vytautu graikiškai nemokėjo ir "netiksliai" išvertė. Mat, vertė taip, kaip šiuo atveju gyvasis kalbos jausmas lėmė. Juodu pasielgė lygiai taip pat, kaip ir IX a. slavų apaštalai Kirilas ir Metodijus. Šiuodu, žiūrėdami slavų kalbos dėsnių, to paties prašymo posakį išvertė: *na nebesi i na zem(l)i*, o ne pažodžiui pagal graikų tekstą *v nebesi i na zem(l)i*. Mat, gimę Salonikuose, kurių aplinkėje gyveno daug slavų, nors ir graikai,

iš mažumės buvo gerai išmokę slaviškai. O mozūro Chilinskio lietuvių kalbos mokėjimas buvo gana trūktinas. Juk kaip tik dėl netikuso vertimo buvo Londone nutrauktas ir jo Senojo Testamento spausdinimas. Prielinksnio *ant* gynėjai kažkodėl pamiršta, kad ir Vulgata čia nežiūri graikų prielinksnių priešybės, nes verčia vienodai *sicut in caelo, et in terra*. Kito gynėjo čia vėl sumesta, kad mūsų *žemėje* esą galima įtarti atsiradus pagal lot. *in terra*. Bet tam, kaip aukščiau matėme, nėra jokio pagrindo.

Arkiv. J. Skvireckas liko ištikimas karevičinei reformai. Jo Naujajame Testamente (visuose keturiuose leidimuose 1922-1947) lot. *in terra* ir *super terram* visur išversta *žemėje*. Tik Apaštalų darbų 9:4 ir 26:14 randame: sukniubęs ant žemės, parpuolus ant žemės. Čia prielinksnis (krypčiai nusakyti) visai savo vietoje, nors galima būtų pasakyti ir rytietiškai: sukniubęs žemėn, parpuolus žemėn. Plg. priežodį: Ką žmogus žemėn meta, ponas kišenėn deda.

Kitam vėl prielinksninis posakis *ant žemės* rodo kalbos pažangą, jos modernėjimą. Mat, fleksinės kalbos savo raidos būvyje virsta analitinėmis, kur sintetinė kaityba pakeičiama prielinksnine. Plg. lotynų ir prancūzų kalbos linksniavimą. Bet mūsų bendrinė kalba tuo tarpu dar nepasinešusi ta linkme. Pagal priežodį *šaukštu upės neišsemsi* vis dar ir mokykloje mokome, kad taisyklingsiau: pieštuku, plunksna rašyti, traukiniu važiuoti, laivu plaukti, savo protu gyventi. Nemanau, kad kada, atsisakę vietininko, imtume su klaipėdiškiais sakyti: Šiše vakar buvom į Klaipėdikę. Mūsų mokytojams gerai pažįstami ir sunkiai liežuvį beapverčiančių šeštadieninių mokyklų mokinių sakymai: mama yra į kambarį, aš nebuvau į mokyklą. Tai ne pažangos, o šiaip sau dviejų skirtingų kalbų sintaksinės simbiozės reiškinys. Taip pat mes vis dar be prielinksnio *ant* renkamės posėdžių, verdame ką pietums, lankomės susirinkimuose, koncertuose, pasimatome baliuose, vestuvėse.

Maldos vietininkas *žemėje* reiškė nieko nesiskiria nuo plačių plačiausiai sakomų

posakių: gyvena savo žemėje, pasistatė (trobas) dvaro žemėje, tokioje žemėje gyvenk ir norėk, neganyk svetimoje žemėje, arklius rišame pirktojoje žemėje, gimtojoje žemėje, tėvų žemėje, šioje žemėje (religine prasme), visoje žemėje (visame pasaulyje). Liaudinėje kalboje, ypačiai rytiečių tarmėse, visais šiais atvejais sakomas ir kilmninkas su prielinksniu *ant*. Bet bendrinėje kalboje, daugiausia J. Jablonskio pastangomis, čia yra išsigalėjusi senoviškesnė vietininko konstrukcija. Todėl nedera *ant žemės* remti nė liaudiniu *gano ant pūdymo*, nes bendrinės kalbos posakis yra *gano pūdyme*, kaip kad ir šieną džioviname *pievoje*, avis laikome *ganykloje*. Vietininko posakiai Sveikesni yra išlikę žemaičių tarmėse. Net ir visuotinai paplitusios slavybės *ant svieto* vietoje dažnai pasakomas vietininkas: susitiksime aname svieta, katrame jis dabar svieta (miręs ar gyvas)?, visame svieta taip yra.

Kur esamajame vietininke susikerta vidaus ir paviršiaus reikšmės, dabartinėje bendrinėje kalboje daug kur yra išsigalėjusi prielinksnine vartosena. Plg. net dainų kalbos *ant kalnelio, pakalnėlėj dobilėliai žydėjo greta su kalne berželiai stovėjo, beržų lapeliai mirgėjo*. Žemaičiai ir daugumas vakariečių aukštaičių dar aiškiai skiria *sėdi lovoje* (ligonis sėdom), *vežime* (tuščiaime ant sėdynės) ir *ant lovos* (ant jos krašto, kojas nuleidęs), *ant vežimo* (ko prikrauto, pilno) Taip pat ir gulėti galima *lovoje* (nusiengus, apsiklojus) ir *ant lovos* (taip sau nuvirtus pailsėti, ant patalo viršaus). Todėl visai suprantami ir J. Jablonskio duoti pavyzdžiai: Katė gulėjo ant mano lovos. Jo knygos ant stalo gulėjo. Mat, katės paprastai tik taip ir teguli, o kada sakome *knygą rasi stale*, tai turime galvoje stalčių, stalo ištraukiamąją dėžę. Bet pasakymas *sėdi kėdėje* ne tik "šiandien dar nerėžia ausies", o priešingai daugio taip ir tebesakoma ir rašytojų rašoma. Mat, kėdžių yra visokių visokiausių, su atlošais, su šoninėmis atramomis. O dėl *sėdi kelme* ar *akmenyje* nėra ko nė spyriotis, nes taip nė kada kada ne-sakyma. Mat, nė norėdami negalime į jų vi-

dų atsisėsti, tik ant jų. Bet vėl nieku nedėtas priežodis: Šnypščia kaip kelme gyvatė. Taip pat žmonių pasakojama apie velnių pėdas akmenyse (juose įmintas).

Mums dabar nelogiškai atrodo tautosakiniai vietininkai: Mano brolelis žirge sėdėjo (Gervėčiai). Mano mergelė *stale* sėdėjo (Rėzos Dainos). Svotai *suole* dainuoja ir valgo (A. Juškos Svodbinė rėdą). Tačiau juos aiškiname vad. sintaksine priešprieša. Mat, gyvojoje kalboje pažįstami ir atitinkami kryptiniai posakiai: sėsti į žirgą (t. y. į balną), į stalą (prie stalo), nešti į stalą (stalan), sodinti į suolą (vestuvinėse apeigose). Lygiai taip pat rytiečiams sakant *mesk žemėn, krinta žemėn*, savaime suprantami ir J. Jablonskio iš jų kalbos duodami posakiai: Peilis žemėj gulėjo. Negulėk žemėje. O kam liepdami *gulk, dėk, mesk ant žemės*, žinoma, ir atsakyme tegalime laukti to paties *ant žemės*. Plg. dar: Mečiau ant stogo, nukrito ant žemės. Nelipk ant vežimo (šieno), būk (stovėk) ant žemės. Šių posakių *ant žemės* semantiškai atsako į klausimą *ant ko*, o maldos posakio semantinis klausimas yra *kame, kur*. Vadinasi reikalauja vietininko. Jei paukščiui skraidant mieste (žinoma, ore), miestui logiškai pripažįstame tris matavimus (ilgį, plotį ir aukštį), tai to negalime neigti nė žemei su jos vandenimis, laukais, miškais, oru ir, žinoma, žmonėmis. Kitaip tariant, ta žemė mums yra pasaulis. Kaip sakome *pasaulyje*, taip lygiai sakyti na rašytina ir *žemėje*. Mat, kurmis vienaip gyvena žemėje, o žmogus kitaip, nors šis pastarasis gali ir kurmiškai gyventi.

Jeigu kam *žemėje* nepatinka, kad tai istorinė, o ne dabartinė vartoseną, tai tuo pačiu mastu iš poterių tektų išmesti ir geidžiamosios nuosakos lytis *teesie* (paprastai tariama: *tesie*), *teateinie*, nes jos irgi "istorinės". Dabartinės vartosenos gyvosios lytis yra *tebūna (tebūva)*, *teateina*. Pataisytiems poteriams *teesie* ir *teateinie* paimta iš M. Lietuvos Šv. Rašto vertimų. J. Skvireckas jau 1922 m. N. Testamento leidime senovinę *teesie* bandė pakeisti kiek naujoviškesne *tebūnie*. Bet senųjų optatyvų pasirinkimas buvo labai vykęs: jie maldai su-

teikia tam tikro iškilmingumo. Kaipgi skambėtų pagal "eilinio lietuvių kaimiečio" kriteriją sumodernintas variantas: Tegul būna (Tebūna) Tavo valia, kaip danguj, taip ir ant žemės.

Kunigų (ne visų!) užsikirtimas dėl *ant žemės* iš dalies suprantamas, nes juk tas *ant* jau tris šimtus su viršum metų smigdomas mūsų smegeninėn. Dar gerai prisimenu, kaip senieji kunigai piktinosi *dūšių* pakeistus *siela*. Girdi, kam žmonių nuo amžių įprastą, nors ir svetimą žodį keisti kitu niekam negirdėtu ir dar labiau skambančiu rusiškai... O juk protestai dėl *Mergelės Marijos* vos tik dabar aptilo.

Jau ne nuo vakar mūsų bažnyčiose giedama: Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė geros valios žmonėms. Tariamo teologinio tikslumo saugotojai čia, rodos, dar nepareikalavo *ant žemės* (gr. epi gės). Argi būtų susitaikę su Vulgatos "netikslu" vertimu *in terra* (žemėje)?

Beje, tenka tik pasidžiaugti, kad vysk. V. Brizgys savo gegužinėms pamaldoms skirtai knygai (1956) parinko tikrai lietuviškai skambančią antraštę: Marija danguje ir žemėje.

Redakcijos prierašas. Kadangi dabar įvairiuose leidiniuose bei leidinėliuose vis duodami skirtingi pagrindinių mūsų poterių variantai, čia pateiksime skaitytojams bent *Tėve mūsų* ir *Sveika, Marija* maldas iš Lietuvoje išleisto ir bažnytinės vyresnybės patvirtinto *Apeigyno*.

Tėve mūsų, kuris esi danguje! Teesie šventas Tavo vardas, teateinie Tavo karalystė, teesie Tavo valia, kaip danguje, taip ir žemėje. Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien ir atleisk mums mūsų kaltės, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams. Ir neleisk mūsų gundyti, bet gelbėk mus nuo pikto. Amen.

Sveika, Marija, malonės pilnoji, Viešpats su Tavimi, Tu pagirta tarp moterų ir pagirtas Tavo Sūnus Jėzus. Šventoji Marija, Dievo Motina, melsk už mus, nusidėjėlius, dabar ir mūsų mirties valandą. Amen.

Tad Lietuvoje dabar taip oficialiai meldžiamasi. Jeigu Vatikanas nori, kad net tą

KAS MŪSŲ SPAUDOJE GIRTINA IR KAS PEIKTINA

BIRUTĖ K.

Patarlė sako, kad yra dvi profesijos, kurioms didelio pasiruošimo nereikia — tai gydytojo ir kritiko profesijos. Nagi tik pasiskųsk galvos skausmu — tuoj bus suteikta šimtai "garantuotų" patarimų. Kuo nors suabejok — tuoj atsiras, kas tave pamoko. Tik neišmanėlis galėtų tokių patarimų nepaklausti.

Nenoromis ir aš imuosi šios profesijos vien dėl to, kad pasirenku šią temą. Tema gera. Juk lengviausias darbas — kritikuoti.

Pradėsiu nuo sunkesnio uždavinio — kas mūsų spaudoje girtina. "Draugą" pradėdu skaityti nuo "pletkų" skyriaus, ypač jei ten matau pažįstamų pavardžių. Toliau skaitomas puslapis — mirties pranešimai. Ten taip pat ieškau pažįstamų. Politikos žinios jau matytos ir girdėtos televizijoje arba skaitytos vietinėje spaudoje. Jei "Laiškai redakcijai" pasirašyta pažįstama pavardė, paskaitau, o jei ne — tai ką jie gero gali pasakyti? Panašiai skaitau "Dirvą" ir "Naujienas". Tiesa, "Spyglių ir dyglių"

pačią kalbą vartojantieji skirtingų tautų tikintieji nesiskirtų liturginės kalbos variantais, tai tuo labiau mums, lietuviams, tai mažai saujelei, atsiskyrusiai nuo savo tėvynės, netiktų graibstyti kitokių maldos variantų.

niekad nepraleidžiu — juk tai labai naudinga bendram išsilavinimui. Žmogus sužinai, kaip reikia galvoti. O "Laiškai Lietuviams", "Aidai" ar "Moteris" — tai smulkios žuvys mūsų dideliame gyvenime. Kas jiems gaišins laiką? Jeigu dar kuri jų paremiu prenumerata, tai ir gana. Skaitai spaudą tam, kad sužinotum apie gyvus ir mirusius tai, ko anksčiau niekad nežinojai.

Labai ir labai girtina šauni su kraštu bendradarbiavimo idėja, apie kurią tiek prirašyta mūsų spaudoje. Jeigu tu važiuoji į Lietuvą, o aš ne (nes visa mano giminėlė čia), tai tu būtinai turi būti komunistas arba šnipas. Ko gi daugiau ten važiuotum? Sėdėdamas braižykloj ar maišydama sriubą virtuvėj, tu turi labai gerą progą sužinoti slapčiausius lietuviškojo gyvenimo užkulsius, tad juos būtinai turi pranešti komunistams. O jei dar susitinki retkarčiais su ilgaplaukiais amerikiečiais, tai būtinai turi būti šnipas, nes kitaip tavęs ten niekas neįsileistų. Jei kartais per apsirikimą dar nešnipinėjai, tai grįžęs būtinai būsi užangažuotas labai ir labai svarbiam uždaviniui!

Visai nesvarbu, kad iš spaudos sužinotum apie šnipus. Iš kurgi kitur, jei ne iš spaudos, sužinotum, kokie tie žmonės parsidavėliai, savo tautos žudikai, skaldytojai! Iš kur

visuomenė sužinotų, kas ir kur protestuoja už ar prieš pasiūlymą atsikviesti į jaunimo kongresą iš Lietuvos brolių lietuvių (atsiprašau, — komunistų!). Gerai, labai gerai, kad laikraščiai stropiai seka ir visuomenei praneša apie niekadėjus. Ir praneša ne bet kaip! Iš pavardžių padaro mažiškus daiktavardžius. Negi tokie žmonės būtų verti net savo pavardės? Visai nesvarbu, kad jie savo profesijos žinovai, pasiekę aukštas vietas, įvertinti svetimtaučių. Nesvarbu, kad šie žmonės dalyvauja lietuviškame gyvenime ir pasauliui skelbia apie Lietuvai daromą neteisę. Jie vis tiek yra vienybės ardytojai.

Tai vis mūsų spaudos "perliukai". Na, o kas peiktina? Kas čia viską, kas peiktina, ir išsakys? Paminėsiu tik vieną kitą dalykėlį. Kam reikalingi idėjiniai straipsniai? Kam reikalinga rašyti apie tėvų ir vaikų ryšius? Mes šiandien kiekvienas esame gerai susipažinę su psichologija. Beveik kiekvienas sakinytis yra baigiamas žodžiais: "psichologinis persilaužimas", "psichiniai nesveikumas", "žiūrint iš psichologinio taško", "Freudas taip pasakytų" ir t. t. Tuos tėvų ir vaikų ryšius palikime tvarkyti tiems, kurie savo vaikų neturi, neturėjo ir neturės — juk jie ir laiko tam daugiau turi. Tegul patys rašo, patys ir skaito.

Kam nagrinėti tautiškumo ar nutautimo klausimus? Jeigu tėvas ar motina atidavė savo dalį lietuviškam lobynui ir dar laikas nuo laiko kokią šimtinę prideda, tai kam

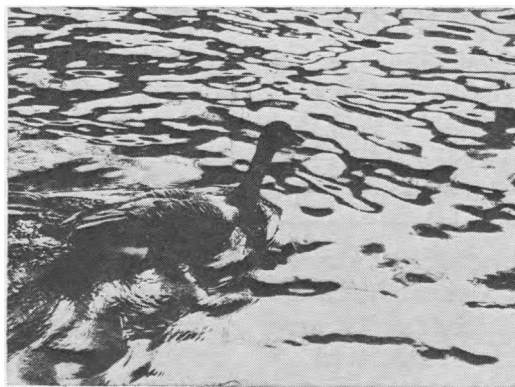
- Lietuvai reikalingi jų vaikai? Tegul sau ve-

da, ką nori, ir teka, už ko nori. Jie išeina į platesnį pasaulį, jų vaikai bus plačiosios žmonijos dalis. Pats laikas išeiti į žmones, išlįsti iš lietuviškų getų. Negerai, labai negerai, kad dar pasitaiko straipsnių, kurių autoriai kiša nosį į tokį privatų reikalą, kaip šeima ir vaikai. Kaip plačiosios žmonijos dalį, mūsų spaudai būtina plačiai aprašyti jų vedybas, pažymėti, kad iš Onutės ar Barbutės jau tapo Anna ir Barbara, nes ko gero kitų vaikai to nepastebės ir pradės kurti šeimas su lietuviais.

O kam rašyti, kad ir tarp mūsų jaunimo plinta narkotikai? Argi tai gali būti? Kaip tai įrodysi? Tik koks nors kvailas amerikietis gali prisipažinti, kad jo sūnus ar duktė mirė nuo narkotikų.

Daug, daug kas yra peiktina, bet kam? Verčiau girti. Vaikščiodami cementiniais šaligatviais, kurkime ūkininkų draugijas ir skaitykime paskaitas, kaip reikia arti ir sėti. Pirmutiniai išbėgę iš Lietuvos steikime karo akademijos — negi knyga ar mokslu kovosi už Lietuvos laisvę! Būtina išsiaiškinti, kas turi teisę nešioti Birutės drabužį (juk dar yra žmonių, kurie prisimena, koks buvęs jo iškirpimas!). Taip pat yra gyvybinis mūsų tautos klausimas, kad išsiaiškintume, ar, užėjus rusų okupacijai, prezidentas nešė savo kailį, ar žmonės išnešė prezidentą.

Tegyvuoją spauda, kurioje universitetų profesoriai tampa tik "profesoriukais" ir kurioje žmogus tampa "žmogeliuku". Tegyvuoja spauda, bet tik ta, kuri pritaria mano mintims!

Algirdas Grigaitis

Finis

Algirdas Grigaitis

Rudeniui atėjus

Prie nebaigto Jaunimo Centro priestato sėdi jaunimas ir laukia, kada galės įeiti į vidų, kada tas pastatas bus baigtas. Dabartiniame Jaunimo Centre jau nėra pakankamai vietos visoms mūsų organizacijoms. Labai blogai verčiasi Dariaus ir Girėno lituanistinė mokykla, turėdama nuomoti patalpas amerikiečių mokykloje, o nuomai pinigų sugraibyti nėra taip lengva. Jeigu Jaunimo Centro statybos fondui būtų paaukoti tie pinigai, kuriuos mes sudedame svetimtaučiams, nuomodami mokyklų patalpas bei sales, tai statyba galėtų būti tuoj baigta. Aukos pamažu plaukia, bet jų toli gražu nepakanka, kad iki ateinančio rudens galėtume baigti statybą. Kai kurių neturtingų asmenų aukos ir laiškai mus tiesiog jaudina. Kai kurie atsiunčia beveik paskutinį "našlės skatiką", nes jie gerai supranta šio pastato reikšmę mūsų lietuviybės ateičiai. Pirmiau dar vis atrodė, kad yra laiko, kad dar bus galima paaukoti vėliau, nes juk dar nėra toks degantis reikalas. Bet dabar jau reikalas tikrai yra degantis. Jeigu dabar, tuoj pat, žymiai nepadidės mūsų statybos fondas, tai galutinį užbaigimą reikės nukelti dar metams. To, be abejo, niekas nenori. Tai būtų tikrai labai skaudu ir jaunimui, ir visai mūsų lietuviškajai visuomenei. Tad, mieli tautiečiai, viskas priklauso nuo jūsų dosnumo, nuo jūsų šio reikalo supratimo, nuo jūsų neatidėliotinos paramos.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Danutė Brazytė-Bindokienė. VIENA PASAULYJE. Romanas. Išleido Liet. Knygos Klubas 1971 m. 242 psl., kaina 5 dol. Autorė šioje knygoje vaizduoja mergaitę, kuri ieško savo gyvenimo prasmės, besiblaškydama, kaip paklydusi žuvėdra, teatre ir restorane. Gyvenimas tėvų namuose jai pasidaro nepakenčiamas. Tėvų ir vaikų santykių problema šiame romane iškyla naujomis temomis, naujose aplinkybėse. Autorė sugeba šios dramos personažą ne tik praveisti klaidžiais keliais, bet ir gražinti j savo visuomenę. Skaudžiai nutrukę santykiai su tėvais ir namais susilaukia savo laimingos išeities.

Juozas Eretas. KAZYS PAKŠTAS. Tautinio šauklio odisėja (1893-1960). Išleido Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija Romoje 1970 m. XVI - 384 psl., kaina 10 dol. Užsisakyti galima šiuo adresu: L. K. M. Akademijos Reikalų Vedėjui, Piazza della Pilotta 4, 00187 Roma, Italija.

NAUJIEJI NUOSTATAI IŠEIVIŲ SIELOVADAI TVARKYTI. Išleido Vakarų Europos Lietuvių Sielovada 1971 m. Tekstą paruošė prel. L. Tulaba.

KRIVULĖ, nr. 1(3). Leidžia Vakarų Europos Lietuvių Sielovada.

LIETUVA, filatelistų draugijos biuletenis, nr. 3(147).

LAIMĖJO "LAIŠKŲ LIETUVIAMS" PRENUMERATĄ

Niujorke buvo surengtas koncertas sukelti lėšų stipendijoms lietuviškam jaunimui studijuoti šią vasarą lituanistiką Fordhamo universitete. Loterijoje V. Butkys laimėjo "Laiškų Lietuviams" prenumeratą. Surinkta dviems stipendijoms daugiau kaip 600 dol. Koncertą rengė Lietuvių Katalikų Moterų Kultūros Draugija Niujorke.

DĖKOJAME "LAIŠKŲ LIETUVIAMS" RĖMĖJAMS

10 dol. auکوjo: J. Jusys.

5 dol. auکوjo: D. Dargis, S. Raudienė, J. Kaknevičius, J. Steponaitis, V. Bubrevičiūtė, V. Gečas, A. Masiulis, P. Aglinskis, A. Šiurnienė, V. Kazlauskas, B. Malinauskas, S. Yurkus, S. Radvila, J. Varaneckienė, O. Bakaitis, J. Bakšys.

3 dol. auکوjo: S. Blynas, E. Vilimaitė, J. Misevičius, A. Želvys, C. Mošinskis, P. šošė, A. Tamulionis, V. Kezinaitis, O. Kaunienė, A. Dagilis, J. Turčinskas, L. Urbas, K. Otto, J. Stasiunaitis, S. Charžauskas, A. Gaška, J. Balčiūnas, K. Linkus, J. Kriščiukaitis, P. Atkočaitis, E. Jokubka, E. Balčiūnas, M. Krasauskas, J. Vailokaitienė.

2 dol. auکوjo: O. Katarskienė, M. Pauliukonis, P. Martinkaitienė, S. Jankauskas, J. Kazlauskas, K. Stundžia, B. Baras, J. Salučka, B. Ūsas, C. Petrulis, A. Šiaučiūnas, P. Narbutis, A. Liškevičius, B. Beleskienė, A. Naujokas, K. Vaičaitis, J. Spurgis, A. Verbickas, T. Karaliūtė, A. Miselis, L. Žemgulienė, M. Žilys, G. Repčys, A. Skučas, S. Paltarokienė, V. Levanas, J. Sakalas, J. Abraitis, K. Mileris, M. Gureckienė, A. Šiaučiūnas, D. Kriaučiūnienė, J. Leščinskis, S. Kęsgaila, kun. V. Piktorna, M. Remienė, E. Songinas.